

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE

**Obraz muže a mužství v českých ženských
časopisech na konci dlouhého
devatenáctého století**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Hana Smisitelová

Vedoucí práce: doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D.

© Rýmařov 2015

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2012/2013

Studijní program: Historické vědy
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Historie (HIS)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
SMISITELOVÁ Hana	1. máje 1, Rýmařov	F11752

TÉMA ČESKY:

Obraz muže a mužství v českých ženských časopisech na konci dlouhého 19. století

NÁZEV ANGLICKY:

The image of man and masculinity in the Czech women's magazines at the end of the long 19th century

VEDOUcí PRÁCE:

Doc. Mgr. Radmila Švaříčková Slabáková, Ph.D. - KHI

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

- úvod do problematiky studia maskulinit
- ženské časopisy - analýza pramene
- pohledy žen na muže

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

prameny:

Ženské listy, Ženský svět: list paní a dívek českých založen T. Novákovou r. 1896, Šťastný domov - časopis věnovaný českým ženám a domácnostem

literatura:

CONNELL, R. W.: Masculinities. Berkeley, 2005, 324 s.

ČADKOVÁ, K. - LENDEROVÁ, M. - STRÁNÍKOVÁ, J. (edd.): Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. stol. v zasetí historiografie. Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27.-28.4.2006. Univerzita Pardubice, 2006, 601 s.

EISLER, R.: Číše a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí. NLN, Praha, 1995, 329 s.

MARÍKOVÁ, H. - VĚŠINOVÁ, E. (edd.): Společnost žen a mužů z aspektu gender. Sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha, 1999, 171 s.

ŠIMŮNKOVÁ, A.: Status, odpovědnost a láska: Vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti 19. stol. In: ČČH, roč. 95/1997, s. 55-107.

ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R. a kol.: Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy. NLN, Praha, 2012, 542 s.

Podpis studenta: Smisitelová

Datum: 16.5.2013

Podpis vedoucího práce: Švaříčková Slabáková

Datum: 16.5.2013

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením doc. Mgr. Radmily Švaříčkové Slabákové, Ph.D., a že jsem k tomu použila pouze uvedené prameny a literaturu.

V Rýmařově dne 9. prosince 2015

Na této stránce bych ráda poděkovala paní doc. Švaříčkové Slabákové za její cenné rady při konzultacích práce a také své rodině a přátelům za trpělivost a psychickou podporu.

OBSAH

ÚVOD	6
1. GENDER HISTORY, STUDIUM GENDER, POJMY	11
1.1 POČÁTKY EMANCIPACE ŽEN	14
1.2 „MEN’S STUDIES“	19
2. ŽENSKÉ ČASOPISY	22
2.1 ŽENSKÉ LISTY	23
2.2 ŽENSKÝ SVĚT	25
2.3 ŠŤASTNÝ DOMOV	27
2.4 SPISOVATELKY, AUTORKY ČLÁNKŮ	28
3. MUŽI A MASKULINITA V ŽENSKÝCH ČASOPISECH	34
3.1 MUŽ-MANŽEL	34
3.2 MUŽ-OTEC A MUŽ-VYCHOVATEL	36
3.3 MUŽ-ŽIVITEL.....	40
3.4 MUŽ-PRESUMPTIVNÍ OCHRÁNCE A STOUPENEC ŽENSKÉ MYŠLENKY	42
3.5 MUŽ-NEPŘÍTEL ŽENSKÉHO POKROKU, MUŽ-ZBABĚLEC	45
3.6 MUŽ-VOJÁK, MUŽ-VÁLEČNÍK	47
3.7 IDEÁLNÍ MUŽ PODLE SPOLEČENSKÉHO KATECHISMU	48
ZÁVĚR	53
RESUMÉ	55
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	56
PRAMENY	56
LITERATURA	56
INTERNETOVÉ STRANY.....	58
ZDROJE PŘÍLOH	58
SEZNAM PŘÍLOH	60
PŘÍLOHY	61

ÚVOD

Devatenácté století je období, kdy se ženy emancipují, období, kdy se objevuje feminismus. Na rozdíl od minulých staletí, kdy byly ženy povětšinou poslušné mužům, žily v ústraní, v soukromé sféře života a na veřejnosti ve většině případů nevystupovaly, v tomto období se už ženy snaží otevřeně různým prostřednictvím vyjádřit své názory, ať už se týkají dění ve světě či právě mužů. Ve své práci bych se chtěla zaměřit přímo na to, jak se ženy o mužích vyjadřovaly na stranách časopisů, určených něžnému pohlaví, co vše si byly ochotny a schopny o mužích a jejich chování říci prostřednictvím časopiseckých příspěvků. Konkrétně jsem pojmenovala svou práci *Obraz muže a mužství v českých ženských časopisech na konci dlouhého devatenáctého století*. *Obrazem muže* je zde myšleno to, jak ženy (a nejen ony) pojímaly muže ve svých příspěvcích i článcích v časopisech, a pod pojmem *mužství* si zde představíme chování mužů, o kterém se ženy nějakým způsobem na stranách periodik, které nebyly určeny přímo mužům, vyjadřovaly. V této práci se tedy nezabývám pouze muži, jak by mohl název této mé práce naznačovat, nýbrž z jisté části i ženskou částí populace.

Tohle téma jsem si zvolila z toho důvodu, že sociokulturní oblasti nejsou v rámci historie tolik probádané a přitom jsou, řekla bych, dosti zajímavé. Souvisí s tím také dějiny každodennosti a tehdejší mentalita lidí. Oblastí studia *genderu* jsem se zabývala již při psaní mé seminární práce spadající do období devatenáctého století, kdy jsem se zaobírala ženskými deníky obecně a také jedním konkrétním. I zde ženy sdělovaly své pocity vůči mužům, i když tyto deníky většinou nebyly určeny k přečtení některou další osobou, nýbrž pro soukromou potřebu si důležité věci zapsat či zachovat si pocity na některé události, popřípadě se k nim někdy v budoucnu vrátit. Proto si myslím, že by mohlo být zajímavé také mimo jiné srovnat, jak se ženy o mužích vyjadřovaly ve svém soukromí, tedy v denících, a naopak veřejně, na stranách periodik, kdy se vlastně – dostal-li by se jim ženský časopis do rukou – mohli i muži něco

všeobecně o jejich pohlaví dozvědět. Mojí badatelskou otázkou tedy je: Jak ženy o mužích ve veřejně dostupných časopisech psaly? Co je k tomu vedlo? Které situace týkající se mužů a jejich chování byly pro ženy ty důležité, že se o nich zmiňovaly?

V první – teoretické – části své bakalářské práce bych chtěla nejprve nastínit problematiku studia *genderu*, především studia maskulinit, jelikož se o tomto tématu začalo psát u nás až v poslední době; přitom soustavné monografie o mužích a jejich chování se objevují u nás jen zřídka, vznikají spíše studie či sborníky, věnující se konkrétním užším tématům. Naopak o ženách, teď mám na mysli spíše literaturu feministickou, se píše poměrně hojně. Také bych se zde krátce rozepsala o ženské otázce u nás a chtěla bych nastínit, jak zde probíhalo emancipační hnutí.

K teoretickým záležitostem jsem použila literaturu zabývající se genderovými studii, různé práce obsažené ve sbornících věnujících se tomuto problému a lehce také „feministickou“ literaturu. Z literatury k práci užiji tedy monografií: z cizojazyčných to budou *CONNELL, R. W.: Masculinities*, vydané v roce 2005 a věnující se příznačným rysům mužského chování, *GLOVER, D. – KAPLAN, C.: Genders* z roku 2000, věnující se naopak oběma pohlavím, z českých či přeložených do češtiny to budou *EISLEROVÁ, R.: Číse a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí* z roku 1995, z níž budu čerpat hlavně rozdíly ve změnách chování žen a mužů v průběhu věků, a čerpat budu také z knihy vydané roku 2012 *ŠVARŤÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R. a kol.: Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*, která mi byla také inspirací, jelikož právě tato kniha je komplexnějším českým dílem věnujícím se problematice mužů z poměrně širokého pohledu historického či společenského. Dále budu pracovat se sborníky věnujícími se výše zmíněné tematice: *MAŘÍKOVÁ, H. – VĚŠÍNOVÁ, E. (edd.): Společnost žen a mužů z aspektu gender*.

Sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha v roce 1999, který je velmi pěkným přehledem, až se dá říci „učebnicí“, nejdůležitějších pojmů, se kterými se gender historie pracuje; ČADKOVÁ, K. – LENDEROVÁ, M. – STRÁNÍKOVÁ, J. (edd.): Dějiny žen, aneb, Evropská žena od středověku do poloviny 20. stol. v zasetí historiografie. Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27. - 28. 4. 2006, a samozřejmě také s články, z nichž bych uvedla alespoň jeden: ŠIMŮNKOVÁ, A.: Status, odpovědnost a láska. Vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti 19. stol., který vyšel v 95. ročníku Českého časopisu historického.

Část práce věnuji také představení časopisů, se kterými budu pracovat ve zbývající části práce a porovnání daných časopisů dle toho, čemu se v nich autorky článků převážně věnují. Neměla bych také opomenout samotné autorky článků, které se o mužích vyjadřují. Naskytá se zde také otázka, zda přispívaly do ženských časopisů pouze ženy nebo také muži. I o nich bych se chtěla pokud možno zmínit, alespoň o těch, které se budou mužské části či vztahové tematice věnovat nejvíce, popřípadě porovnat jejich myšlení z tohoto hlediska.

Prameny, se kterými budu pracovat ve druhé části práce, budou české časopisy určené pro ženy, které byly vydávány od poslední třetiny devatenáctého století, konkrétně *Ženské Listy*, dále *Ženský Svět: List paní a dívek českých*, který založila roku 1896 Tereza Nováková a časopis *Šťastný domov*, který je taktéž věnován českým ženám a domácnostem. Tyto zmíněné časopisy jsem si vybrala z důvodu jejich dostupnosti ve Vědecké knihovně v Olomouci, mimo to také proto, že je redigovaly právě velké postavy ženského emancipačního hnutí v našich zemích.

Tuto část bych chtěla pojmut prakticky; budu se zabývat analýzou pramene – čili rozborem konkrétních čísel výše uvedených ženských

časopisů z období konce devatenáctého století a počátku dvacátého století. Náplní této mé práce bude čtení jednotlivých ženských příspěvků, článků a objevování v nich ženských pohledů – patrně autorek článků – na muže, na jejich chování ve společnosti, v domácnosti, či v určitých situacích, a následné čtení mezi řádky, bude-li potřeba.

Bude mě zajímat tehdejší myšlení žen a jejich názory, jakmile budu listovat jednotlivými čísly a ročníky oněch časopisů, na muže, jak se během let měnily, pokud se tak ovšem dělo. Troufám si tvrdit, že alespoň v počátcích první světové války tomu tak bylo, kdy muži byli jistě oslavováni jako váleční hrdinové, zachránci země, či jako její ochránci. Budu se snažit najít onu změnu, onen zlom, kdy se tak stalo. Avšak na pozadí důležitých událostí v zemi, ať už hospodářských, politických či společenských, mohli být muži ženami vnímáni odlišně. Bude mě zajímat, zda se o takových událostech zmiňovaly autorky v časopisech a dávaly si tak navzájem vědět o změnách mužského chování. Pokusím se také z článků vyčíst, zda ženy vnímaly různě jednotlivé věkové skupiny mužů či na ně nahlížely jako na celek, ať už byli sotva dospělí, středního či pokročilejšího věku. Také se snad budou autorky vyjadřovat k chování mužů ve společnosti a komparovat tohle jejich chování s tím, jak se projevují v soukromí, v domácnostech, když je okolní svět nevidí a nehodnotí. Beru však v potaz, že k takovému srovnávání mužů v tehdejších časopisech vůbec nemuselo docházet, což by byl jeden z důsledků jiné mentality lidí oproti dnešní době.

Prvně si je třeba uvědomit, že to, co lidé považují v daných kulturách za dané, není všude stejné,¹ proto se nemohu ve velké míře opírat o zahraniční publikace či články věnující se této tematice, jelikož u nás vše probíhalo jinak, i vlna emancipačního hnutí žen sem dorazila poněkud později, než se tak dělo na západě. U nás se tato vlna objevila

¹ EISLEROVÁ, R.: *Číše a meč, agrese a láska*, s. 13.

někdy v druhé polovině devatenáctého století. Právě devatenácté století však bylo zlomovým obdobím v oblasti ženského hnutí i na západě na americkém kontinentě, v Anglii či jinde v Evropě. Právě tehdy byly objeveny – nebo si to spíše jen oni objevitelé mysleli – první důkazy společností, ve kterých spíše ženy začaly ovládat muže, než aby tomu bylo naopak. Postupně tyto doklady však vědci vyvraceli a tvrdili, že společnost „*vždycky byla – a vždycky bude – ovládána muži*“.² Podle jiných teorií však existují názory, že mohou existovat společnosti bez ohledu na to, zda jsou její členové podřazení či nadřazení,³ že si jsou rovni – tzv. partnerství. Myslím si, že tak je to ve většině případů v dnešní době. Ale jak to bylo dříve? Pokaždé jinak, s určitým vývojem se však dospělo, dá-li se to tak říci, ke zdárnému konci.

A právě v této práci se budu mimo jiné snažit ukázat ten bod, kdy se ženy dostávají na rovinu muže, kdy se nebojí vyjádřit své názory veřejně, např. zrovna v oněch časopisech, kterým bych se zde chtěla věnovat nejvíce. Budu se snažit vynést na povrch ženské myšlení devatenáctého a začátku dvacátého století, protože by nám – dnešním ženám – mohlo být v lecčem podobné nebo právě naopak by nás mohlo udivit, že se poněkud výrazně odlišovalo. Toť další z otázek, které bych chtěla alespoň částečně poodhalit na stranách této práce.

² EISLEROVÁ, R.: *Číše a meč, agrese a láska*, s. 17.

³ *Tamtéž*.

1. *Gender history, studium gender, pojmy*

Nikdo neví, kdy a kde se přesně začal používat *gender* jako pojem týkající se sociálních a kulturních aspektů rozdílů pohlaví, je však zcela jasné, že byl tento výraz používán již v sexuologii od šedesátých let dvacátého století.⁴ *Gender* bývá primárně užíván jako sociologická kategorie, a to k označení rozdílů mezi muži a ženami, s dalšími pojmy jako *gender-bending* jsou tyto rozdíly kladeny do otázek s důrazem na to, co si myslíme, že je přirozené chování.⁵ Další slovní spojení jako *gender role* nebo *gender identity* jsou poměrně nová, před druhou světovou válkou taktéž ještě neexistovaly a další blízké výrazy, právě jako *gender-bender*⁶, se objevily až v osmdesátých letech dvacátého století.⁷

Gender je anglický termín, v překladu znamenající gramatický rod, ve společenských vědách se začal od počátku sedmdesátých let objevovat jako historicky proměnný prvek pro „*oddělení biologicky definovaného pohlaví a kulturně podmíněného genderu*“.⁸ Pojem *gender* byl zaveden jako pojem zdůrazňující vykonstruovanost sociálního pohlaví; měl zejména upozornit na to, že není samozřejmé, jak se ženy a muži ve společnosti chovají a působí, měl narušit schéma dané pravdy.⁹ Souvisí s tím také sociální pravidla, která se snaží organizovat vztahy mužů a žen ve společnostech, a které produkují ponětí, které o pohlaví a pohlavních rozdílech máme.¹⁰

⁴ GLOVER, D. – KAPLAN, C.: *Genders*, s. 19.

⁵ *Tamtéž*, s. 9.

⁶ Osoba chovající se a oblékající se jako opačné pohlaví.

⁷ GLOVER, D. – KAPLAN, C.: *Genders*, s. 10.

⁸ TINKOVÁ, D.: „Žena“ – prázdná kategorie? *Od (wo)men's history k gender history*, s. 24.

⁹ RATAJOVÁ, J.: *Gender history jako alternativní koncept dějin*, s. 37.

¹⁰ *Tamtéž*, s. 38.

Gender jako sociální vzor vystupuje jako produkt historie, a stejně tak jako její producent.¹¹ Kategorie *genderu* jsou úzce spjaty s několika obory, které řeší kulturní, historické, nábožensko-filosofické, sociální i biologické problémy; má proto mezioborový charakter.¹²

V současnosti v českém jazyce neexistuje výraz, který by pojem *gender* přijatelně přeložil, proto je přejímán nejčastěji v anglickém originále, anebo se užívá výrazu „rod“, ovšem toto pojetí není tak široké, nezahrnuje kulturní rozměr člověka.¹³ Výraz *gender* taktéž upozorňuje na utváření mužské a ženské bytosti v každé kultuře jako odlišné a vzájemně propojené společným sociálním a kulturním kontextem. Tento pojem nás zároveň nabádá k představě o existenci jakési základní a univerzální podstatě mužství a ženství, o existenci společného klíče k vysvětlení jejich odlišností.¹⁴ Americká antropoložka Margaret Meadová přinesla ve třicátých letech dvacátého století ideu, že muž a žena jsou vytvářeny danou kulturou; všímala si při svém zkoumání¹⁵ odlišností různých kultur, jak je u nich definováno mužství a ženství. V primitivních společnostech je založeno lidství jako mužství a ženství (maskulinita a feminita), tato diferenciací člověka takřka nesouvisí s přiřazováním mužů a žen k určitým pro ně typickým úkolům a pracím, jak to vidíme v tradičních rolích mužů a žen. Tato diferenciací je výsledkem procesu vývoje moderní (industriální) společnosti. Souvisí sice s funkcí člověka

¹¹ CONNELL, R. W.: *Masculinities*, s. 81.

¹² HUTEČKA, J. – ŠVARÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R.: *ÚVODEM. Od genderu k maskulinitám*, s. 17.

¹³ GJURIČOVÁ, Š.: *Mužství a ženství jako sociální konstrukce?* In: *Konfrontace*, s. 31.

¹⁴ Tamtéž, s. 31.

¹⁵ Její práce je založená na studiích z Nové Guiney.

jako takovou, ale nikoli s jeho podstatou.¹⁶ „*To, co považujeme v euroamerické kultuře za přirozeně mužské či ženské, není universální.*“¹⁷

Vnímá-li muž svůj okolní svět hlavně z hlediska úkolu zajistit svoje vlastní přežití jak ve smyslu materiálním, tak obranném, pak u ženy je to zcela z jiného pohledu - vztahového, a to zajistit svou biologickou reprodukci, zajistit pokračovatele rodu; jinými slovy: muži se jeví jeho vlastní svět jako souvislost věcí, pro ženu tvoří svět souvislost vztahů.¹⁸ Svět se tedy podle tohoto pojetí rozpadá na dvě odlišné části, na svět, který je tvořen mužskou rolí, tj. svět povolání a zaměstnání, a svět představován rolí ženskou jako svět rodiny a privátního života. Takové rozlišování by ale nemělo být na místě, jelikož jak muž, tak žena v sobě nosí znaky i právě druhého pohlaví.¹⁹ O mužích, ženách a jejich vzájemných vztazích by se mělo uvažovat zejména v souvislosti konkrétních společenských, kulturních a ekonomických daností; přemýšlet by se mělo např. o tématu moci, který bývá v některých feministických pojednáních často zjednodušováno.²⁰ Podíváme-li se zlehka na téma moci, rozhodující moc měl podle zákona muž, který zodpovídal za své děti i za svou ženu jak „před Bohem“, tak „před vrchností“. Podle občanského zákoníku vydaného v roce 1811 měly ženy respektovat rozhodnutí svého muže a hlavně měly dohlížet na to, aby se rodina podle něj také řídila, což mimo jiné znamenalo, že žena měla svému muži pomáhat i při získávání obživy. Z právního hlediska také muž svou ženu vždy zastupoval, avšak krom zisků mu z jejího majetku nenáleželo takřka nic.²¹

¹⁶ WAGNEROVÁ, A.: *Mužství a ženství jako matrice světa a dialog*. In: Konfrontace, s. 27.

¹⁷ GJURIČOVÁ, Š.: *Mužství a ženství jako sociální konstrukce?*, s. 32.

¹⁸ WAGNEROVÁ, A.: *Mužství a ženství jako matrice světa a dialog*, s. 28.

¹⁹ *Tamtéž*, s. 28.

²⁰ GJURIČOVÁ, Š.: *Mužství a ženství jako sociální konstrukce?*, s. 33.

²¹ MACHAČOVÁ, J.: *Žena v 19. století jako „přívěšek“?*, s. 209.

Gender jako sociální vzor vystupuje jako produkt historie, a stejně tak jako její producent.²² Kategorie *genderu* jsou úzce spjaty s několika obory, které řeší kulturní, historické, nábožensko-filosofické, sociální i biologické problémy; má proto mezioborový charakter.²³

1.1 Počátky emancipace žen

Slovní spojení „*ženská emancipace*“ nacházíme u nás již na přelomu devatenáctého a dvacátého století, a to v Ottově slovníku naučném, kdy je toto heslo vysvětleno následovně: „*Ženská otázka je problém, v němž jde o oprávněnost nároků ženy na uznání celého lidství jejího a důsledků z toho plynoucích.*“²⁴ Český feminismus je charakterizován v tomto období zejména uznáním ženy jako rovnocenné muži, a spravedlivým jednáním při uplatnění rovných práv ženy ve společnosti.

Vznik ženských emancipačních hnutí úzce souvisí se změnami sociální a ekonomické situace a mimo to také s demografickým vývojem ve vyspělejších částech světa. Tento vývoj bychom měli vnímat v kontextu změn ve všech hlediscích života a především změn v rodině jako základní společenské jednotky.²⁵ Ženské hnutí se v Českých zemích orientovalo v první řadě na vyšší vzdělanost žen, což by vedlo v budoucnu k možnému zisku politických práv.²⁶ Je nám známo, že emancipační snahy žen se rozvíjely až ve druhé polovině devatenáctého století a později, ale již dříve nalézáme jisté zárodky, např. již ve dvacátých letech působila nám známá Magdalena Dobromila Rettigová²⁷ mimo jiné jako organizátorka besídek,

²² CONNELL, R. W.: *Masculinities*, s. 81.

²³ HUTEČKA, J. – ŠVARÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R.: *ÚVODEM. Od genderu k maskulinitám*, s. 17.

²⁴ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*. In: *Společnost žen a mužů z aspektu gender*, s. 43.

²⁵ BUREŠOVÁ, J.: *Okolnosti a souvislosti žen k podobě společensky samostatné aktivní lidské bytosti*, s. 374.

²⁶ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 43.

²⁷ Žila v letech 1785-1845.

kdy svolávala a shromažďovala ženy a dívky a snažila se jim vnuknout důležitost ženského vzdělání, kdy je učila, aby se zajímaly také o veřejné záležitosti. Mezi další příklady lze uvést působení dívčí družiny a školy při České Budči ve třicátých letech, či ústavu pro výchovu dívek Svatavy Amerlingové²⁸ v letech čtyřicátých.²⁹ Také v kultuře, konkrétně v literatuře se objevují ženy-spisovatelky. Byly to Božena Němcová,³⁰ Karolina Světlá,³¹ Sofie Podlipská³² či Eliška Krásnohorská,³³ dnes nám jsou všechny tyto dámy velice známy, ve své době tak pronikly do povědomí, že se o nich v dnešní době učí.

Druhá polovina devatenáctého století se pak vyznačuje v této problematice přílivem vlivu ze západu. Působení ženského hnutí ze Spojených států amerických se v Českých zemích objevilo díky jednomu člověku, konkrétně muži. Byl jím Vojta Náprstek,³⁴ který se začal po svém návratu do své vlasti zajímat o vzdělanost nejširších vrstev obyvatel, včetně žen, a usiloval o její zlepšení. Tento muž je velkou osobností, postavou stojící při počátcích ženského emancipačního hnutí a tvrdil, že ženy jako vychovatelky dalších pokolení by měly být nositelkami pokroku.³⁵ Ve spolupráci s již výše zmiňovanou spisovatelkou Karolinou Světlou založil Vojta Náprstek roku 1865 tzv. Americký klub dam, který už podle názvu navazuje na odkaz ženského hnutí ze Spojených států amerických. Ženy patřící k tomuto spolku se scházely

²⁸ Františka Svatava Amerlingová žila v letech 1812-1887, byla manželkou Karla Slavoje Amerlinga, pedagoga a zakladatele vzorové školy pro české učitelstvo Budeč v Novém Městě pražském.

²⁹ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 43.

³⁰ Její životní data jsou 1820-1862.

³¹ Žila mezi lety 1830-1899.

³² Žila v letech 1833-1897.

³³ Narodila se roku 1847 a zemřela 1926.

³⁴ Český vlastenec a bojovník za pokrok, žil v letech 1826-1894.

³⁵ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 44.

při přednáškách odborníků z nejrůznějšího spektra oborů vědění, dávaly si za úkol se vzdělávat, participovat na dobročinnosti a dobročinných akcích, podporovat nové myšlenky a stroje a zavádět je postupně v domácnostech při domácích pracích a také starat se o děti a mládež.³⁶ Karolina Světlá nezhálela a roku 1871 založila první ženský spolek v Čechách, jemuž dala název Ženský výrobní spolek český, a jehož posláním bylo vychovávat ženy a dívky k výdělečné činnosti, aby myslely prakticky i ekonomicky. V osmdesátých letech se pak objevila nabídka nejrůznějších kurzů pro ženy, ať už jazykových, obchodních či umělecky laděných, a to v důsledku posílení pochopení, že i ženy mohou být hospodářsky samostatné, a ne stále závislé na mužích.³⁷

Dlouhodobějším procesem pak byla snaha Elišky Krásnohorské, která volala po zřízení dívčího gymnázia, stalo se tak až v roce 1890, kdy bylo vytvořeno gymnázium nesoucí název Minerva, které se stalo historicky prvním dívčím gymnáziem ve střední Evropě. Tato soukromá škola, vedená stejnojmenným spolkem, existovala z finančních darů ať už od peněžních ústavů či jiných spolků.³⁸ Stejněho roku sepsala tatáž žena petici odeslanou Říšské radě, v níž české ženy provolávaly svůj nárok na studium na vysokých školách. V říjnu následujícího roku se objevuje na scéně, tehdy ještě poslanec, Tomáš Garrigue Masaryk³⁹ a v poslanecké sněmovně Říšské rady pronáší svou řeč na podporu vzdělanosti českých žen. Toto úsilí bylo vyslyšeno a stalo se úspěšným až po několika dalších akcích a předložených peticích. Roku 1897 bylo tedy ženám povoleno vstoupit na půdu filosofické fakulty a studovat zde, povolení studia farmacie a medicíny následovalo v roce následujícím.⁴⁰ Historickým faktem také zůstává, že to byly právě české ženy, které se jako první

³⁶ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 44.

³⁷ *Tamtéž*.

³⁸ *Tamtéž*, s. 45.

³⁹ První československý prezident, 1850-1937.

⁴⁰ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 45.

domáhaly v Rakousko-Uhersku vysokoškolského vzdělání. Ve stejné době vznikl Ústřední spolek českých žen⁴¹, který rozvíjel jejich spolkovou činnost.

Přelom devatenáctého a dvacátého století se nese ve znamení působení Tomáše Garrigue Masaryka, tehdy působícího na c. k. české univerzitě Karlo-Ferdinandově⁴² jako univerzitní profesor a mimo jiné se také účastní jednání Říšské rady v roli poslance. Jeho přednášky a besedy (týkající se jeho „moderního názoru na ženu“) měly vliv na českou společnost, zejména na mládež. Uváděl do širšího povědomí jeho pohled na postavení ženy v rodině a ve veřejném životě, přičemž zdůrazňoval rovnost muže a ženy.⁴³ Konstatoval také, že otázky ženské není, jakož není ani otázky mužské; jedná se obecně o otázku společnosti.⁴⁴ Budoucí první československý prezident se rovněž netajil, že v tomto ohledu jej mimo jiné inspirovala jeho manželka Charlotte Garrigue Masaryk, která v té době překládala dílo anglického filosofa, empirika a politika Johna Stuarta Milla *O poddanství žen*.⁴⁵

Na počátku dvacátého století, konkrétně roku 1903, s cílem rozvíjet kulturní a politický život českých žen, vzniká v Praze v režii Františky Plamínkové⁴⁶ Ženský klub český, který pořádal pro své členky přednášky informující je o postavení ženy v historii a o ženě v moderní době a jaké

⁴¹ r. 1897

⁴² Karlo-Ferdinandova Univerzita v Praze byla rozdělena na českou a německou část roku 1882.

⁴³ ŠIKLOVÁ, J.: *Gender studies a feminismus na univerzitách ve světě a v České republice*, s. 13.

⁴⁴ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 45.

⁴⁵ Tamtéž, s. 46.

⁴⁶ Byla česká politička a novinářka, která žila v letech 1875-1942, v pozdějších letech se stala nejvýznamnější osobností ženského emancipačního hnutí v Československé republice.

má možnosti na poli povolání.⁴⁷ Další působení těchto spolků vedlo v následujících letech k politickému cíli. Roku 1905 se vytváří pod vedením stejné dámy Výbor pro volební právo žen, který měl svým působením, které zahrnovalo přednášky, otiskování článků v periodikách, veřejné schůzky, upoutat ženy a probudit v nich zájem o volební právo a mimo to také získat pro tuto věc aktivní politiky, kteří by mohli toto právo zahrnout do programů svých politických stran. Volební řád, tak jak byl formulován, nevyklučoval volbu žen do politiky; začaly se tedy objevovat na tento popud kampaně, v nichž vystupovaly ženy, snažící se vybojovat si místo poslankyně. V poslanecké kampani, roku 1912, uspěla spisovatelka Božena Viková-Kunětická⁴⁸, která byla v nymburském a mladoboleslavském okrese zvolena a stala se tedy první ženou-poslankyní ve Sněmu království českého. Celkového úsilí o získání volebního práva pro ženy bylo úspěšně dosaženo v únoru roku 1920, kdy bylo deklarováno v ústavě Československé republiky.⁴⁹

Zhodnotíme-li snažení českých žen, oproti emancipačnímu hnutí v zahraničí, naše české ženské emancipační hnutí mělo rysy spíše demokratické a v neposlední řadě humanistické; militantní a bojové feministky se v českém prostředí prakticky do konce dlouhého devatenáctého století nevyskytovaly. České hnutí pokrokových žen bylo úzce spjato s vlastenectvím a vesměs orientováno na sociální záležitosti a podporu kultury a vzdělání.⁵⁰

⁴⁷ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminizmu v Českých zemích*, s. 46.

⁴⁸ Její životní data jsou 1862-1934.

⁴⁹ HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminizmu v Českých zemích*, s. 46.

⁵⁰ BUREŠOVÁ, J.: *Okolnosti a souvislosti žen k podobě společensky samostatné aktivní lidské bytosti*, s. 375.

1.2 „Men's studies“

Klíčový element různorodosti a transformace maskulinit poskytují vědy jako je historie a etnografie; akademické historické psaní bývalo vždy o mužích, a to o těch slavných a bohatých. Na to bylo v sedmdesátých letech poukázáno feministy a začalo se rozvíjet psaní naopak o ženské historii, a to proto, aby byla napravena rovnováha.⁵¹ Bezprostředně jako reakce na vzniklou *women's history* navázal vznik *men's history*, a to po kladení důrazu na to, že historie studia mužů a maskulinity, obecně i muže a ženy v interakci, je nezbytné. *Men's history* se začala rozvíjet zejména ve Spojených státech amerických, taktéž ve Velké Británii v osmdesátých letech dvacátého století.⁵² *Men's history* se snažila mimo jiné o uchopení „autentické maskulinity“, kterou by postavila do opozice proti normativnímu mužství, které bylo utvořeno patriarchálním řádem, a jejíž kořeny měly být pochopeny stejně jako „preskriptivní feminita“. Do předního zájmu se pak dostávala témata související s formálním útlakem nepřizpůsobivých či „podřadných“ forem mužského chování, počínaje homosexualitou a projevem emocí ve veřejné sféře života konče.⁵³ Historikové zabývající se *men's history*, historií mužů, se snažili ukázat historický rozměr maskulinity, která byla chápána jako konstrukt měnící se napříč dějinami. Kládli důraz hlavně na to, že mužskost-mužnost není vrozená, naopak je získanou úlohou, morální hodnotou, k níž v řadě kultur vede cesta jen skrze iniciační, často bolestivé, rituály.⁵⁴ Jedním z ústředních témat mužské historie je idea maskulinity, často nazývána jako historie mužské role. V rámci rodiny se na mužskou roli nahlíží z pohledu výchovy dětí, zaměstnání, sexuálních vztahů a dělby práce.⁵⁵ Každý národ má jinou gender kulturu, tedy

⁵¹ CONNELL, R. W.: *Masculinities*, s. 28.

⁵² TINKOVÁ, D.: „Žena“ – prázdná kategorie?, s. 25.

⁵³ *Tamtéž*.

⁵⁴ TINKOVÁ, D.: „Žena“ – prázdná kategorie?, s. 25.

⁵⁵ CONNELL, R. W.: *Masculinities*, s. 29.

i odlišné ideální znaky maskulinit.⁵⁶ Několik badatelů se zabývalo otázkou, existuje-li globální archetyp mužnosti. Jedním z nich byl americký antropolog David D. Gilmore, který ve svém díle *Manhood in the Making* píše: „So long there are battles to be fought, wars to be won, heights to be scaled, hard work to be done, some of us will have to „act like men“;“ čímž se snaží říci, že kulturní funkce maskulinní ideologie je motivovat muže k práci.⁵⁷ *Men's history* poukazuje na konstrukci maskulinity v každodenním životě, na důležitost hospodářství a institucionálních struktur, význam různosti mezi maskulinitami, a na protiklady a dynamický charakter genderu.⁵⁸

Je nutno podotknout, že zatímco ve světové historiografii se studium maskulinit stává mezinárodně uznávanou analytickou kategorií, v české historiografii se tomu tak neděje a výrazně v tomto ohledu zaostává. Jako genderová kategorie je v našem prostředí maskulinita sotva zmiňována, a když už, tak v souvislosti s výzkumem feminity.⁵⁹ V medievistickém bádání se můžeme setkat s pojmem „homosociální vazby“, společnosti, ve kterém se setkávají výhradně osoby stejného pohlaví, v tomto ohledu jsou tím myšlena mužská společnosti.⁶⁰

Mužský ideál. Dominantním maskulinním stereotypem, normativním mužstvím a mužským ideálem se ve svém díle *The Image of Man*⁶¹ zabýval americký kulturní historik George Mosse. Podle něj je středem tohoto ideálu důraz na dokonalost mužského těla, jež se stává vnějším znakem mužské morální převahy a vnitřní síly charakteru. Tělo

⁵⁶ CONNELL, R. W.: *Masculinities*, s. 31.

⁵⁷ *Tamtéž*, s. 32.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 35.

⁵⁹ HUTEČKA, J. – ŠVARÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R.: *ÚVODEM. Od genderu k maskulinitám*, s. 15.

⁶⁰ ANTONÍN MALANÍKOVÁ, M.: *Maskulinita jako koncept medievistického bádání*, s. 28.

⁶¹ Dílo vydáno roku 1996.

je centrem disciplíny a sebeovládání, stejně tak se v něm koncentruje energie, která by mohla překonávat překážky a náznaky emocionálních slabostí držet pod kontrolou. Právě v osmnáctém století byl znovuzrozen zájem o starověký řecký ideál mužské krásy.⁶² Jean Jacques Rousseau viděl na počátku devatenáctého století ideální muže v tehdy populárních pruských gymnastech, kteří aktivním cvičením docilovali německé jednoty. Cílem takového cvičení bylo vyprodukovat muže, kteří by byli počestní, ryzí, zdatní, nebojácní, pravdomluvní a v případě vzniklých konfliktů by byli připraveni nést zbroj ve jménu své země. Takový ideál maskulinity však vyžaduje intenzivní úsilí; muži musí bojovat především sami se sebou, dokonce s představou svého vlastního těla jako případného nepřítele (musí překonávat sami sebe), a také proti ostatním. Neměly by se u nich objevovat znaky feminity, hodnocené jako znaky mužské slabosti.⁶³

⁶² GLOVER, D. – KAPLAN, C.: *Genders*, s. 59.

⁶³ *Tamtéž*, s. 60.

2. Ženské časopisy

Ženské časopisy se začaly více objevovat a vydávat v českých zemích od druhé poloviny devatenáctého století, jejich rozmach ale nastal až po první světové válce. Existují obecné faktory, které ovlivnily postupné rozšiřování ženských periodik; jsou jimi *genderové* změny, které se v předchozích desetiletích pomalu vyvíjely, je tím myšlen vstup žen do veřejné sféry života. Napomohlo tomu také rozšíření tiskařských technologií a v neposlední řadě také placená inzerce v těchto časopisech, která udržovala cenu vydávaných periodik na stejné či nižší částce a napomáhala také vydávání těchto tiskovin ve větších nákladech, čímž se dostávaly do širšího a většího okruhu čtenářek.⁶⁴ Vydavatelé tisků si uvědomili, že pro získání daleko většího počtu zákazníků budou muset svou pozornost obrátit i na ženskou populaci. Většina takto vydaných časopisů, aby pokryla co nejvíce čtenářek, byla určena převážně ženám ze středních vrstev. Mezi hlavními tématy tak nalezneme společenské záležitosti, články týkající se domácnosti či posledních trendů módy. Zpočátku vydávané časopisy určené ženám se nesly v duchu vlasteneckém, podporujícím českou národní emancipaci.⁶⁵ Tyto české osvětové časopisy měly daleko větší vliv než ty vydávané v zahraničí; docházelo zde totiž k paralele jak emancipačního národního hnutí, tak toho ženského. Takové časopisy se snažily z ženy-čtenářky vytvořit vzdělanou ženu-matku, která bude vychovávat své potomky v národním duchu.⁶⁶

Na konci devatenáctého a počátkem dvacátého století se setkáváme s časopisy, které začínají vycházet pod taktovkou žen, a které již nepostrádají nádech témat ženského emancipačního hnutí. Takové časopisy ovšem vznikaly nejprve v menších nákladech, neboť by se mohly

⁶⁴ BUREŠOVÁ, J.: *Mužští autoři v českých ženských časopisech*, s. 184.

⁶⁵ *Tamtéž*, s. 185.

⁶⁶ *Tamtéž*.

ukázat pro nakladatele jako ztrátová záležitost, což nikdo nechtěl riskovat. V takových časopisech se čtenářky mohou setkat s vývojem vztahů mužů k ženám, na němž je ukázána proměna společnosti a společenských poměrů s postupující demokratizací společnosti.⁶⁷

Nebylo nic zvláštního, pokud byli autory článků v ženských časopisech i muži; ukazují tak svůj vztah k ženám a k ženskému hnutí, které podporují a snaží se jej i jistým způsobem ovlivňovat. „*Prostřednictvím ženských časopisů můžeme vnímat obraz muže jako podporovatele a pomocníka žen v procesu jejich postupu z dosud převážně pouze soukromé sféry, v níž působily jako manželky, matky a hospodyně, do oblastí dosud v podstatě jen mužských, jakými byly výdělečná činnost, vzdělávání, intelektuálně náročnější profese, veřejná, společensko-politická aktivita, nejčastěji v podobě práce v různých organizacích, spolcích a politických stranách, vydávání časopisů, zastávání veřejných společenských funkcí, apod.*“⁶⁸ V této pozici ale muži vystupují v roli mentorů, vydávají zde informační příspěvky, které bývají často na pokračování.⁶⁹

2.1 Ženské Listy

„*Ženské Listy neměly být listem ke konzumaci, měl to být prostor, kde by bylo slyšet nové hlasy raného českého feminismu, který byl opřen o ideu silného národa a liberálně-osvíceneckou představu lidského zdokonalování, přičemž člověkem a vlastencem se rozuměla i žena.*“⁷⁰

Ženské Listy vznikly jako měsíčník určený ženám, a to zásluhou Julia Grégra; od počátku vzniku, tedy od roku 1872, vycházely jako měsíční příloha, jež byla součástí týdeníku Květy. O rok později, roku

⁶⁷ BUREŠOVÁ, J.: *Mužští autoři v českých ženských časopisech*, s. 185.

⁶⁸ *Tamtéž*, s. 192.

⁶⁹ *Tamtéž*.

⁷⁰ HECZKOVÁ, L.: *První léta časopisu Ženské Listy*, s. 323.

1873, se stává nakladatelem tohoto ženského časopisu František Augustin Urbánek,⁷¹ a od této chvíle přestává být přílohou a je vydáván zcela samostatně pod záštitou Ženského výrobního spolku českého a nese podtitul: *Časopis pro záležitosti žen a dívek českoslovanských*. Pro nedostatečný okruh čtenářstva, a tudíž pro finanční problémy, odstupuje Ženské Listy Urbánek Ženskému výrobnímu spolku českému. Redakce Ženských Listů se ujala zvučná jména jako Sofie Podlipská, Karolina Světlá a Eliška Krásnohorská, která se později stala čelní představitelkou časopisu. Od roku 1874 pak měsíčník nese podnázev: *Časopis k šíření vzdělanosti mezi paními a dívkami českoslovanskými*.

Podle programu Ženských Listů, zveřejněného v tomtéž časopise v prvním čísle vyšlém 1. ledna roku 1873, české ženy a dívky mohly v časopiseckých sloupcích psát o svých potřebách, záležitostech a navzájem si tak radit, ocitly-li se ve stejných či podobných situacích. Dále se v tomto programu píše: *„Každý probudilejší národ může se za doby nynější vykázati časopisem ženským, v němž se zrcadlí pokročilost a uvědomělost nejen dcer jeho, nýbrž i národu celého, nebo nelze zneuznati, že otázka ženská týká se takořka všech členův lidské společnosti. Pokrok mužův ohrožen jest zpátečnictvím, nevědomostí a nevzdělaností žen, pokrok žen pak značí i všeobecný pokrok národní.“*⁷² Zde vidíme, že Ženské listy jsou skutečně pramenem emancipační povahy, že nám sdělí určitá stanoviska autorek článků, a již zde se hovoří o pokroku muže, který je ale závislý na pokroku ženy. V těchto slovech se taktéž zračí národní hrdost žen.

Hovoří se zde také o účelu tohoto ženského časopisu, a to jest, seznámit *„dcery českoslovanské se vším, co duševně světem hýbe“*, dále s působením nejrůznějších československých spolků, o pokrocích ženského školství a vzdělanosti, a taktéž je povzbudit mimo jiné, aby s rozumem

⁷¹ Žil v letech 1842-1919. Byl mimo jiné nakladatel Světozoru, českého obrázkového časopisu, který vycházel od roku 1834.

⁷² *Ženské Listy*, č. 1, roč. I/1873, s. 1.

a citelností přistupovaly ke svému povolání jak v rodině, tak v národě.⁷³ Vymezuje se zde dokonce, jakým stylem bude tento časopis psán, a to řečí prostonárodní, aby jí porozuměla co nejširší škála veřejnosti, bude zde nabídka článků jak zábavných, tak poučných; i tímto způsobem časopis napomáhal ženskému vzdělání. Naprosto vyloučeno bylo ale jakékoli být jen zmiňování se o oblasti politické.⁷⁴ Závěrem programu Ženských Listů je napsána věta, ze které vyzařuje skutečná zodpovědnost za redigování časopisu právě pro ženy: „*Vynasnažíme se, abychom dostály úkolu svému svědomitě a prosíme snažně za laskavou podporu, radu a účastenství uvědomělých žen a osvěcených mužův, jimž záleží skutečně na vzdělanosti, mravním povznesení a pokroku žen.*“⁷⁵ V této větě je taktéž jasně psáno, že v tomto časopise, ač je určený primárně ženám, není vůbec zakázáno vyjadřovati se zde i mužům, právě naopak.

2.2 Ženský Svět

Časopis Ženský Svět začal vycházet v roce 1896, konkrétně první číslo vyšlo 20. prosince 1896, a jako podtitul nesl název *List věnovaný zájmům českých paní a dívek*. Pod redakcí je podepsána spisovatelka a aktivní členka ženského emancipačního hnutí u nás Teréza Nováková. Ženský Svět byl tisknut a vycházel nákladem pražského nakladatelství a knihtiskařství Jana Otty. Toto periodikum vycházelo každých čtrnáct dní a jedno číslo čítalo převážně dvacet stran textu a navíc několik stránek inzertních reklam na různé produkty či služby. Například hned v prvním čísle nalezneme inzerci na pražský obchod s vánočními dárky, na rukodílné tkalcovství, které ocení hlavně nevěsty, propagaci českého výrobku „*Kolínské Nové kávy*“ či „*Vydrovy Žitné kávy*“, nábytkářství, kde

⁷³ *Ženské Listy*, č. 1, roč. I/1873, s. 1.

⁷⁴ HECZKOVÁ, L.: *První léta časopisu Ženské Listy*, s. 325.

⁷⁵ *Ženské Listy*, č. 1, roč. I/1873, s. 1.

si nevěsty mohou pořídit do výbavy nábytek, reklamu na kožichy či „*elegantní novomodní dámské pláštěnky*“.⁷⁶

V úvodním článku nazvaném „*Našim čtenářkám!*“ vytyčuje redakce časopisu jeho cíl; je jím zejména poučování a vychovávání českých dívek a žen a stmelení „*je v jednu obec sesterskou poutem lásky a snažení ušlechtilého*“.⁷⁷ Toto ženské společenství si představují jako ideální shromáždění československých žen, kde by zkušenější ženy poučovaly ty méně zkušené či nezkušené, navzájem se posilňovaly ve svých starostech a slabostech a rozšiřovaly osvětu. Sama redakce v úvodu píše, že se to zdá býti utopické, ale ne nemožné, protože tomu věří, že by to mohlo fungovat. Dalším úkolem, který si časopis klade, je šířit články svých „*sester ze Slovenska*“, aby nabyly povědomí i u českých žen; a nejen jich, ale také vzdálenějších „*družek*“ a „*ušlechtilých žen*“.⁷⁸ Redakce zde prezentuje také „*Ženskou Bibliotéku*“ jako jednu z pravidelných rubrik časopisu, kde budou představovány „*práce belletristické, umělecky cenné, české i cizí*“.⁷⁹

Dle obsahu celého ročníku pak zjišťujeme, co vše se můžeme během listování časopisů dočíst; ať už něco ze života předních žen emancipačního hnutí a spisovatelek (E. Krásnohorské, K. Světlé, a dalších), o volebním právu žen (v cizích zemích), autorky článků nás také informují o předních představitelkách ženského hnutí v zahraničí, o pracovních, výchovných a vzdělávacích poměr v Českých zemích, část článků je taktéž věnována mravnostním rozhledům, zdravotnictví a domácnosti. Nechybí zde ani rubriky věnující se kultuře, ať už literatuře, hudbě či divadlu, výtvarnému umění a tehdejšímu současným zprávám z domova i ze světa. Čtenářky jsou kromě toho informovány o činnosti spolků v našich zemích.

⁷⁶ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, inzertní příloha.

⁷⁷ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 1.

⁷⁸ *Tamtéž*.

⁷⁹ *Tamtéž*.

Ženský Svět, oproti Ženským Listům, již obsahuje i zprávy z politického spektra.

2.3 Šťastný domov

Časopis Šťastný domov, nesoucí podtitul *Časopis věnovaný českým ženám a domácnostem*, začal vyházet v roce 1904⁸⁰ v pražském nakladatelství Františka Šimáčka a zpočátku jej redigovala Josefa Humpál-Zemanová,⁸¹ další z „bojovnic“ za práva českých žen. Tento časopis pro ženy, troufám si říci, že oblíbený, vycházel jako čtrnáctideník a obsahoval cenné rady pro ženy ohledně domácnosti, ale také hádanky a rébusy pro pobavení, články o moderních ženách, z oblasti módy a vaření (přinášely dokonce návrhy na týdenní jídelní lístek), pravidla společenského chování v rubrice „*Co se sluší.*“, domácího lékaře, články o výchově potomstva, sportu, návody, jak si může žena opatřit a vyrobit některé věci do domácnosti a mnoho dalších praktických rad. V každém čísle taktéž vycházely medailonky moderních žen, ať už z českého či cizího prostředí, aby inspirovaly čtenářky svými životy.

Program časopisu v prvním jeho čísle nám dává najevo svůj cíl, a to zejména vychovávat silné, zdravé, ušlechtilé jednotlivce skrze domov, rodinu, společnost, národ a stát. Většinou však zůstává výchova dětí na bedrech matky, proto periodikum Šťastný domov klade důraz na praktičnost ženy v mnoha ohledech.⁸² V úvodu prvního čísla časopisu je psáno: „*Chceme, aby list náš pomáhal jí [ženě, hospodyni; pozn. autora] ve vynalézání způsobů, jimiž mohla by ještě více usnadniti si vedení domácnosti a získati si času pro svou duši; chceme, by v těch chvílkách oddechu mohla v tištěném slově nalézti osvěžení a poučení o všem, co ji zajímá.*“⁸³ Součástí časopisu je četné množství ilustrací a fotografií (oproti

⁸⁰ První číslo Šťastného domova vyšlo 1. října 1904.

⁸¹ Žila v letech 1870-1906.

⁸² *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 1, s. 1.

⁸³ *Tamtéž.*

dvěma již výše zmíněným ženským časopisům). Dalším prvkem je „listárna“, ke které se v programu redaktorka vyjadřuje následovně: „*Ve své listárně chceme zodpovídati dotazy a býti pokud možná rádci svých čtenářek. Do polemik se vůbec pouštětí nebudeme. Škoda místa! Chceme budovati, ne bourati, chceme býti spravedliví ke všem.*“⁸⁴ Šťastný domov si dává za úkol také vychovat z žen pomocnice mužů v jejich povolání a podnikání, a za takový vzor jsou jim položeny americké ženy.⁸⁵

2.4 Spisovatelky, autorky článků

Vzhledem k obsahu článků vydávaných v již zmíněných ženských časopisech si můžeme uvědomit, že autorkami článků nejsou pouze ženy. V mnoha případech však nalezneme pod článkem podepsané mužské jméno, ale autorovi mužského pohlaví nepatří, nýbrž je to pouhý pseudonym spisovatelky; v době emancipace totiž nalézáme případy, kdy se ženy začaly dokonce oblékat jako muži a dávat si i nesklonná, pánská jména, a to z důvodu, aby byly mužům podobny, snažily se jim co nejvíce přiblížit, aby mohlo být jejich zrovnoprávnění dokonáno ve všech ohledech.

Zaměřím-li se nejprve na ženské autorky článků, povětšinou jsou jimi velké osobnosti českých ženských dějin, které stály v čele samotných spolků či v redakci časopisů. Byly to hlavně spisovatelky a činnost pro národ byla blízko jejich srdci.

Věnceslava Lužická

Věnceslava Lužická, tohle jméno bylo pseudonymem spisovatelky Anny Srbové, rozené Kubátové, která byla taktéž první redaktorkou Ženských Listů a členkou Náprstkova Amerického klubu dam.

⁸⁴ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 1, s. 2.

⁸⁵ Vyplyvá to z dopisu Josefy Náprstkové určeného redakci Šťastného domova z 24. září 1904; otištěn in: *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 1, s. 2.

Narodila se 6. prosince 1832⁸⁶ v Hořicích váženému měšťanovi a podnikavému obchodníkovi Václavu Kubátovi, její matka Anna byla z německého rodu Pflegrů; její strýcové a tety z rodu Pflegrů vynikali básnickým duchem (např. Gustav Pfleger-Moravský), takže možná i proto byl od nejútlejšího mládí a dětství jejím největším ideálem básník a spisovatel a toto „povolání“ obecně. Provádala se za c. k. listovního, Antonína Srba, který Anniny spisovatelské snahy podporoval. Aby se v jazyku českém procvičovala, překládala dokonce novely z francouzštiny.⁸⁷

Na požádání Dr. Jana Kučery, který ji oslovil jménem pana Dr. Edvarda Grégra, začala redigovat ženský časopis, tehdy byl ještě přílohou časopisu Květy. Dr. Grégr následně přenechal Květy i s přílohami Dr. Skrejšovskému a nevěděl, zda bude chtít Ženské Listy stále vydávat; Ženské Listy jako příloha Květů roku 1872 zanikla. Věnceslava Srbová se sama chopila díla a začala se přimlouvat u Františka A. Urbánka, aby založil stejně jmenovaný časopis a stejně tak se i stalo, a to roku 1873.⁸⁸

Tato dáma byla autorkou velké řady novel a románů pro ženy, mimo to také pracovala v oboru ženské výchovy; věnovala se hlavně ženským ručním pracím. Pětadvacet let předsedala dozorčímu komitétu dam v Praze a od roku 1889 redigovala i další časopis, jímž byl ženský časopis Lada. Známé jsou taktéž její četné přednášky. Pro své působení v oblasti ženského pokroku byla roku 1897 zvolena čestnou předsedkyní prvního sjezdu žen československých.⁸⁹

⁸⁶ V Ženských Listech, roč. XXV/1897, č. 7, s. 142 se uvádí jako rok jejího narození rok 1835, ten je ale nesprávný; údajně si ve svých padesáti letech nepřála, aby byl zveřejňován správný rok, ani si nepřála žádné oslavy. (In: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bnceslava_Lu%C5%BEick%C3%A1 – 8. 12. 2015)

⁸⁷ *Ženské Listy*, roč. XXV/1897, č. 7, s. 142.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 143.

⁸⁹ *Tamtéž*, s. 142.

Zemřela 4. května 1920 v Praze, kde je i pochována.

Eliška Krásnohorská

Eliška Krásnohorská, vlastním jménem Alžběta Pechová; užívala i přepisu jména Eliška Pechová-Krásnohorská, a to na úvodních stranách čísel časopisu *Ženské Listy*. Narodila se 18. listopadu 1847 v Praze a byla známa především jako česká básnířka, spisovatelka a jako redaktorka *Ženských Listů*.⁹⁰

Vzdělání jí zajistila matka, a to v pražském ústavu Svobodově. Později se velice zabývala emancipačním hnutím a byla členkou *Ženského výrobního spolku českého*, jehož se stala později i starostkou. Angažovala se při petici pro říšskou radu za otevření státního dívčího gymnázia. Nakonec byla přiměna založit soukromé dívčí gymnázium, později pod záštitou spolku pro ženské studium nazvané *Minerva*. Přispívala v mnoha časopisech, kde se zabývala především literární kritikou. Zemřela 26. listopadu 1926 v Praze.⁹¹

Sofie Podlipská

Sofie Podlipská, rozená Rottová se narodila 15. května 1833 v Praze. Její starší sestrou byla spisovatelka Karolina Světlá. Sofie Podlipská je také známa především jako spisovatelka. Vyrůstala v bohatší pražské rodině, později se činila v mnoha ženských spolcích, nevyjímaje spolek pro ženské studium *Minerva* a působila také v *Americkém klubu dam*, kde se starala o opuštěné dívky. Její spisovatelskou činnost nalezneme i v *Ženských Listech*, kde byly její články či příběhy pravidelně otiskovány. Zemřela 17. prosince 1897 v Praze.⁹²

⁹⁰ *Ženský Svět*, roč. XVII/1913, č. 9, s. 113.

⁹¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Eliška_Krásnohorská – 8. 12. 2015

⁹² https://cs.wikipedia.org/wiki/Sofie_Podlipská – 8. 12. 2015

Na stranách Ženských Listů se po oznámení její smrti píše: „*Jest-li u nás kdo nedoceněn za svou pravou, vysokou hodnotu, tedy jest to Podlipská. A žel, můžeme to říci stejně pravdivě ještě dnes, aspoň pokud se týče literárního významu jejího, ač lépe již jsou přece pochopeny její snahy humánní, její činnost pro vychování a povznesení českých žen, a zejména vroucněji oceněna její osobní povaha milování hodná, průzračně dobrotivá beze stínu, smířlivá, něhyplná, shovívavá a sebe zapírající.*“⁹³

Karolina Světlá

„*Význam její se všude vyslovuje, ale ještě více se ctí. Péro mužské se nezdráhá pověděti, že její vliv se rovná vlivu Karla Havlíčka. Díky za tuto pravdu tomu, kdo ji řekl!*“⁹⁴

Karolina Světlá, vlastním jménem Johana Nepomucena Rottová, se narodila 24. února 1830 v Praze. Představovala spisovatelku z generace májovců a je považována za představitelku a zakladatelku českého vesnického románu.⁹⁵ Roku 1852 se provdala za svého učitele hry na klavír Petra Mužáka. Koncem 50. let přišlo na řadu období její tvorby. Byla členkou ženských spolků, z nichž Ženský výrobní spolek český roku 1871 i založila a několik let vystupovala v jeho čele. Byla také spoluzakladatelkou Amerického klubu dam a zajímala se hlavně o postavení ženy ve společnosti. Její romány a články pravidelně vycházely v Ženských Listech. Zemřela 7. září 1899 v Praze.

Teréza Nováková

Teréza Nováková, rozená Landhausová, se narodila 31. července 1853 v Praze. Pocházela z německé rodiny, otec byl ale Čech a dceru poslal v mládí do české školy zvané Budeč, kterou založil Dr. Amerling⁹⁶ a řídila jej jeho žena Svatoslava. Roku 1876 se v Litomyšli ve svých

⁹³ *Ženské Listy*, roč. XXVI/1898, č. 1, s. 3.

⁹⁴ *Ženské Listy*, roč. XXVII/1899, č. 10, s. 247.

⁹⁵ https://cs.wikipedia.org/wiki/Karolina_Sv%C4%9Btl%C3%A1 – 8. 12. 2015

⁹⁶ *Ženský Svět*, roč. XVII/1913, č. 7, s. 102.

třiatdvaceti letech provdala za profesora Josefa Nováka a tento východočeský kraj, ve kterém strávila příštích devatenáct let, si natolik oblíbila, že se stala jeho folkloristkou a studovala i tamní náboženský i sociální vývoj. Její etnografické spisy jsou dokladem jejího zájmu o českou historii a český lid.⁹⁷ Roku 1885 založila Spolek paní a dívek, v jehož čele stála až do roku 1895, kdy tento kraj opustila.

Po příchodu do Prahy, v roce 1897, založila Ženský Svět, v jehož čele stála celkem 11 let⁹⁸ a byla známa především jako spisovatelka a hrdinná bojovnice za práva žen. Zemřela 13. listopadu 1912.⁹⁹

Josefa Humpal-Zemanová

Josefa Humpal-Zemanová se narodila v Čechách roku 1870. Když byla Josefa dvouletá, rodiče s ní odcestovali do Ameriky a usadili se v Chicagu. Její otec, jako správný vlastenec, se na dálku snažil činit ve spolkovém a vlasteneckém životě českém a pomáhal zakládat školy pro děti vystěhovalců. Když bylo Josefě jedenáct let, rodina se vrátila a usídlila se v Písku, kde začala studovat vyšší dívčí školu. Netrvalo to ale dlouho, jelikož po smrti její matky se spolu s otcem a jejími sourozenci vrátila do Ameriky. V šestnácti letech pak osiřela úplně a musela se postarat o své tři sourozence.¹⁰⁰

Josefa v zámoří slovem i písmem opravovala předsudky a nevědomosti cizinců o Češích, šířila zprávy o českém národě, jeho historii a kultuře. Ve své době byla známa jako výtečná řečnice, která v Chicagu založila americké Ženské Listy, které vycházely v měsíčních

⁹⁷ *Ženské Listy*, roč. XL/1912, č. 1, s. 1.

⁹⁸ *Ženský Svět*, roč. XVII/1913, č. 7, s. 102.

⁹⁹ *Ženské Listy*, roč. XL/1912, č. 1, s. 3.

¹⁰⁰ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 15, s. 340.

sešitech.¹⁰¹ Úzce spolupracovala s Ženskými Listy českými, do kterých také přispívala. Zemřela v poměrně mladém věku, v roce 1906.

Mužští autoři článků

Zástupci mužského pohlaví mezi autory a spisovateli v ženských časopisech jsou zejména odborníci z různých oblastí, ať už z lékařství, filologie, učitelé, profesori, aj. Autoři mužského pohlaví, publikující v ženských časopisech si jsou vědomi, že píší primárně pro ženy-čtenářky, svým psaným projevem dávají najevo svůj vztah k ženám, ženskému hnutí a také své plány a cíle jej regulovat a ovlivňovat.¹⁰²

Povětšinou jako odborníci píší o postavení žen v jiných zemích, jako je např. Čína, Indie, Japonsko, v zemích, kde je žena přímo poddaná muži a má daleko horší postavení než žena v českých zemích. Také se věnují ženské otázce z pohledu do minulosti, jaké postavení měla žena ve starověkém Římě, ve středověku a také zde nalezneme články mužů, kteří nepřímo bojují za práva žen v jejich současné době. Snaží se tímto hlavně ženy dále vzdělat a dávají jim zároveň podnět k tomu, aby si samy porovnaly minulost a přítomnost v rámci této otázky.

¹⁰¹ *Ženské Listy*, roč. XXX/1902, č. 3, s. 46.

¹⁰² BUREŠOVÁ, J.: *Mužští autoři v českých ženských časopisech*, s. 186.

3. Muži a maskulinita v ženských časopisech

„Muž je pro nás také první nejmocnější výchovou života. Náš první úžas patří jeho vševědoucnosti. Zdá se nám, že proniká vždy všemi záclonami života a to tak směle a odvážně, s odvahou tak úchvatnou a jistotou tak nepochybnou, že žena musí se sklonit před takovým hrdinou života, musí padnouti k jeho nohám, musí s radostí chtít státi se jeho obětí!“¹⁰³

Články v českých ženských časopisech se ne vždy přímo věnují mužům a jejich vlastnostem, povětšinou je to v kontrastu se ženami; chtějí-li ženské autorky vyzdvihnout ženu jako matku, používají argumentů, proč právě matka je lepší vychovatelka dětí, nežli muž jako jejich otec, jiným příkladem by mohlo být uplatnění v povolání, proč právě muž by měl být lepší lékař, nežli žena? Uvádí se vlastnosti obou pohlaví, jak by se v určité situaci zachovali, zda je to správně či naopak.

Většina vědců studujících sociální oblasti, která kriticky zkoumá muže, se shoduje, že *„jakákoli teorie mužů a maskulinity musí ve svém středu obsahovat koncept moci.“*¹⁰⁴

3.1 Muž-manžel

*„Rodina, manželství a rodičovství vystupují z kontextu každodenního života české měšťanské společnosti jako komplex životních priorit. V popředí českých středních vrstev v polovině devatenáctého století představoval manželský svazek bezesporu jednu z nejvíce respektovaných hodnot. Byl chápán jako „základ společenského pořádku“.“*¹⁰⁵

Také v devatenáctém století měly ženy své ideály o mužích, jaké by měl mít jejich potenciální budoucí manžel vlastnosti, jaké povolání by měl vykonávat či jaké by měl mít postavení ve společnosti. Perspektivní nápadník měl být hlavně mužem s dobrými vyhlídkami, s pevným postavením, nebo muž, který má „charakter“; čímž je myšlen jedinec, který má reálnou vyhlídku získat v blízkém časovém horizontu

¹⁰³ *Ženský Svět*, roč. XX/1916, s. 447.

¹⁰⁴ LENDEROVÁ, M.: *Genderové stereotypy*, s. 226.

¹⁰⁵ ŠIMŮNKOVÁ, A.: *Statut, odpovědnost a láska*. In: ČČH 95/1997, s. 55.

perspektivní pracovní nabídku. Pro ženy nebyl důležitý fyzický vzhled jejího vyvoleného, pakliže vynikal jinými dovednostmi a schopnostmi.¹⁰⁶ Na vyšší pozici v hierarchii nad krásou totiž stály vlastnosti, jako byla mravnost, dovednost, svědomitost, cílevědomost a zkušenost.

Dosáhnout manželského stavu bylo v tehdejší společnosti jeden z cílů či mezníků života a byla nedílnou součástí společenského statutu. Žena sňatkem potvrzovala své kvality, muž svou úspěšnou kariéru.¹⁰⁷ Existovaly samozřejmě i případy, kdy se muž neoženil, ve společnosti byl však pak vnímán jako starý mládenec a nesl na svých bedrech stigma životního neúspěchu; mohl se jím stát například také muž, který nedokončil své započaté vzdělání. Takový způsob života se neslučoval s měšťanským ideálem společnosti devatenáctého století. Avšak na konci devatenáctého století zůstávalo svobodno docela dost mužů i žen, jak dokazuje článek ve *Šťastném domově*, zabývajícím se domácností a sňatky; příčiny tohoto stavu však odmítá spojovat s hospodářskou otázkou, jelikož v té době bylo dost svobodných mužů, kteří vlastnili elegantní domácnosti a mohli snadno uživit ženu i děti. Daleko více mužů bylo takových, kteří by naopak založili rodinný krb, ale mají strach z nákladů na domácnost.¹⁰⁸

Volba budoucího manžela a manželky byla v měšťanských kruzích veřejnou společenskou událostí. Na tento popud byly pořádány bály, domácí plesy, měšťanské salonní společnosti a dokonce výlety, které vytvářely posvěcený prostor pro potenciální manžele.¹⁰⁹ Seriózní muž totiž v té době neměl prakticky šanci seznámit se důvěrněji s příslušnicí

¹⁰⁶ ŠIMŮNKOVÁ, A.: *Statut, odpovědnost a láska*, s. 78.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 55.

¹⁰⁸ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 2, s. 28.

¹⁰⁹ ŠIMŮNKOVÁ, A.: *Statut, odpovědnost a láska*, s. 69.

ženského pohlaví na ulici. Pokud o danou ženu skutečně usiloval, musel se zapojit do her dvoření v prostoru k tomu určeném.¹¹⁰

Na manželství ale muž nemohl vážněji pomyslet, dokud nebyl náležitě zaopatřen, kritériem k sňatku také bylo, aby měl čím zaopatřit svou budoucí rodinu, a aby měl hlavně stabilní příjem, čímž byl v muži pěstován pocit zodpovědnosti jak za budoucnost jeho vlastní, tak jeho rodiny. Míra zodpovědnosti byla také umocňována strachem z případného neúspěchu; vidina zadluženosti a bídy celé rodiny a propad ve společenské hierarchii.¹¹¹ Muž po třicátém roku věku již ztrácel mezi mladými dívkami na atraktivnosti, jelikož se na tanečním parketu při bálech a plesech vyjímal spíše archaicky. Avšak právě v tomto věku byl muž již zaopatřen, takže existují i případy, kdy byl věkový rozdíl mezi manželi značnější; mohl být pět, deset, dokonce i více let.¹¹² Projevy něžnosti na veřejnosti měšťanská společnost devatenáctého století neznala, byly striktně omezeny, neznamenalo to však, že by mezi manželi nebo snoubenci neproudila láska, akorát jejich náklonnost byla vyjadřována odlišným kulturním jazykem, než je ten v dnešní době.¹¹³

3.2 Muž-otec a muž-vychovatel

V římském právu byla hlava rodiny, tedy otec, označován termínem *pater familias*, byla mu dána zvláštní moc, *potestas*.¹¹⁴ Ve druhé polovině devatenáctého století byla role hlavy rodiny následující. Otec jako hlava rodiny měl za povinnost materiálně zajistit rodinu, tím pádem se často ocitá pryč od rodiny, mimo svůj domov. Výchova dětí je tedy i díky této povinnosti přenášena zpravidla pouze na ženu-matku, která nese

¹¹⁰ ŠIMŮNKOVÁ, A.: *Statut, odpovědnost a láska*, s. 73.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 79.

¹¹² *Tamtéž*, s. 85.

¹¹³ *Tamtéž*, s. 98.

¹¹⁴ SLAVÍČKOVÁ, P.: *Pater familias a jeho role v raně novověké rodině*, s. 152.

za výchovu potomků primární zodpovědnost.¹¹⁵ A právě v poslední třetině devatenáctého století lze hovořit také o začátku rozpadu patriarchálního systému rodiny, je to doba počínající krize maskulinity, způsobené změnami pozic ženy v moderní evropské společnosti; nové místo v této době hledaly nejen ženy, ale také muži.¹¹⁶

Výchova dítek by měla, i podle autorek článků, patřit do spektra ženy-matky, starající se o domácnost. Avšak mohou existovat případy, kdy matka sama nemá co svému dítěti předat, čili „*je zásad pochybných*“, a i přesto se v rodině vychová z dítěte „*šlechtný člověk*“, pak na dítě působí zajisté vliv otce.¹¹⁷ Ale za jakých podmínek a okolností by se mohl otec výchovou svých malých dítek zabývat? Na jeho mysl totiž nepůsobí zrovna příznivě jeho povolání, není vždy v dobré náladě a v takovém rozpoložení, čehož si řádná výchova dítěte žádá. Mysl vychovatele by měla býti v přítomnosti malých dětí vždy jasná, aby se snadno přizpůsobila potřebám a přáním dětí. K tomu je potřeba také hlavně trpělivost, která je spíše vlastností žen než mužů. Také se nehodí k výchově příliš přísná tvář, která u dětí vzbuzuje strach a bázeň. „*Dítě však nesmí se svého vychovatele strachovati, nýbrž musí se k němu spíše s důvěrou tuliti, má-li vychovatel u něho žádoucích úspěchů docíliti.*“¹¹⁸ Muž tedy nemůže býti samotným vychovatelem dětí, jelikož chodí do práce a občasné působení na děti nemá žádný smysl, dle autorek, navíc přijde-li z práce nahněvaný, musel by se ihned přetvařovat, aby se jej jeho děti nebály. „*K výchově malých dítek hodí se toliko osoba, která jest dítkám stále na blízku, tedy matka. Otec může matku v té příčině jen s prospěchem podporovati, ale nikdy sám o sobě nemůže výchovu prováděti. Proto jest nevyhnutelno, aby muži po boku stála žena ušlechtilá, vzdělaná a mravně pevná.*“¹¹⁹ Otcové

¹¹⁵ KOHOUTOVÁ, J.: *Konstrukce otcovské identity*, s. 174.

¹¹⁶ HUPKO, D.: *Manžel a otec, hospodář a podnikatel*, s. 100.

¹¹⁷ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 2.

¹¹⁸ *Tamtéž*, s. 3.

¹¹⁹ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 3.

se tedy starali o výchovu svých dětí jen poskrovnu, pakliže se jí zabývali více, bylo to až v pozdějším jejich věku a především u vzdělání synů.¹²⁰ Mnoho otců nepřipustilo vědecké ani politické přesvědčení svého dorůstajícího syna, odbýval jeho nápady zákazem nebo dokonce posměchem, „*ale doutníky a klíč od domu mu přepustí.*“ Správně by si měl mladík na doutníky vydělat sám, otec by mu měl poradit a vyslechnout si jeho názory a nápady a neodbývat ho.¹²¹ Pokud sám otec holduje alkoholu, nadarmo bude synovi zakazovat činit totéž, jelikož bývá nepsaným pravidlem, že syn k otci vzhlíží a opakuje jeho chyby, a pokud u otce vidí, že se oddává pití lihovin, navštěvuje nejrůznější hostince či chodí domů zpit, jakmile se dostane z dohledu, bude činit nebo alespoň zkoušet totéž. Říká se: otec pil, syn bude pítí též. Bylo jakýmsi novodobým pasováním na mužství, vzal-li otec svého syna do hostince, uznal ho tak dospělým.¹²² Horší je to ještě s kouřením; „*pro žert dává se malým kloučkům „bafnout“ a tak často se obdivují dospělí roztomilým gestům malých kuřáčků, až přijde doba, kdy tercián bez cigarety nevydrží.*“¹²³

Pakliže na dítě působí oba rodiče zároveň, nesmí se stát, že by neměli stejný názor na danou věc, dítě nikdy nesmí cítit mezi svými rodiči neshodu, takže pokud se jejich názory různí, měli by si to ujasnit někde v ústraní, ne před dítětem. Sjednoceně by měli rodiče také vystupovat při ukládání trestů, kárání a poučování, aby si zajistili oba patřičnou autoritu.¹²⁴

Následkem fyzické nepřítomnosti muže-otce v rodině se stává upozadění role muže v soukromé sféře života. Muž začíná být v tomto období stále více spojován se sférou veřejnou, kdežto žena s tou

¹²⁰ MACHAČOVÁ, J.: *Žena v 19. století jako „přívěšek“?*, s. 212.

¹²¹ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 14, s. 324.

¹²² *Šťastný domov*, roč. III/1906, č. 6, s. 130.

¹²³ *Šťastný domov*, roč. II/1905, č. 1, s. 12.

¹²⁴ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 3, s. 59.

soukromou.¹²⁵ Role muže-otce má mnoho vrstev a nelze je omezit pouze na ekonomickou činnost a reprezentaci rodiny na veřejnosti. Muž si drží své postavení i v soukromé sféře, zejména se účastní rozhodování o vzdělávání a budoucí kariéře svých dětí. Pro své starší děti, především syny se pak stává jejich otec učitelem a průvodcem po světě vědění, tráví s nimi svůj volný čas. Muž, který se neustále pohybuje mezi sférou veřejnou a soukromou, je ochráncem jak své rodiny, tak i všech jejích členů. Pro svou manželku, matku svých dětí a pro své děti ztělesňuje muž-otec řád a disciplínu a je pro ně autoritou v mnoha směrech.¹²⁶ Muž-otec je ke členům své rodiny vázán emocemi, láskou a je jejím hlavním živitelem. V poslední třetině devatenáctého století se pak setkáváme s tím, že stále častěji se snaží muž-otec zapojit do chodu domácnosti a do dění v rodině a usiluje o to, aby se členy své rodiny trávil co nejvíce času. Mezi všemi členy rodiny existuje silně citové pouto, právě toto citové pouto se stává jednou z klíčových oblastí při formování otcovské identity.¹²⁷

V mnohých rodinách byl zakořeněný ošklivý zvyk, a to tajit některé věci před otcem, což děti svádí ke lžím. Bylo to patrně ze strachu z otce, jelikož ten posuzuje dětské chyby mnohem přísněji, než matka. „*Leccos zakáže, tresce, co slabá matka propustí a po případě i schvaluje, vyhovujíc choutkám svého dítěte přes zákaz otcův, jenž se obejde návodem: „Nemusíš tatínkovi všechno povídat; jestli se tě zeptá, tak to zapři!“*“¹²⁸ Byly i takové případy, kdy matka nabádala svou dceru či syna k tomu, aby od otce vyloudili peníz na povrchní zábavu nebo zbytečnou parádu.¹²⁹

¹²⁵ KOHOUTOVÁ, J.: *Konstrukce otcovské identity*, s. 174.

¹²⁶ *Tamtéž*, s. 175.

¹²⁷ *Tamtéž*, s. 176.

¹²⁸ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 9, s. 207.

¹²⁹ *Tamtéž*.

Ani v tomto zkoumaném období není výjimkou, když otec není v rodině přítomen po delší čas, kvůli různým aktivitám, zejména pracovním, takový typ muže-otce bývá označován jako *absent father*. Kontakt s rodinou udržuje především prostřednictvím dopisů a jeho příjezd se stává dlouho očekávanou událostí, kterou si děti spojují se zpříjemněním v podobě dárků z cest.¹³⁰

3.3 Muž-živitel

Označení této podkapitoly Muž-živitel úzce souvisí, ba dokonce splývá s výše uvedenými Muž-manžel, Muž-otec. Protože otec a hlava rodiny je zároveň jejím primárním, hlavním živitelem, jehož povinností je materiálně rodinu zajistit. První věc, na které by se manželé měli dohodnout po vstupu do manželství, by měl být jejich rozpočet. Měli by se společně domluvit, jak rozvrhnout celoroční příjmy rodiny, aby si tak připravili klidné a mírové společné soužití do budoucna.¹³¹

Muž jako živitel rodiny musí být zodpovědný, pokud vykonává povolání řemeslníka, nepřijme do své dílny chasníka, který by se danému řemeslu nejprve patřičně nevyučil, dokonce žádá, aby se takový žadatel vykázal praxí v daném oboru.¹³² Nemá totiž zapotřebí se díky svému zaměstnanci nijak zadlužit. Muž jako živitel rodiny tráví mnoho času mimo domov, na rozdíl od ženy. Většinu dne se pak věnuje živnostenským, obchodním či kancelářským záležitostem. Dělník tráví celé dny v továrně, úředník v kanceláři, učitel a profesor ve škole, živnostník v oddělené dílně od domu či bytu nebo v obchodě; to je dokladem místně rozděleného výdělkového místa od toho rodinného.¹³³ Často kvůli existenčním závazkům rodiny si udělá na děti a manželku čas jen o nedělích a svátcích, ale také si ten volný čas s rodinou náležitě užije,

¹³⁰ KOHOUTOVÁ, J.: *Konstrukce otcovské identity*, s. 179.

¹³¹ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 8, s. 172.

¹³² *Tamtéž*, č. 14, s. 317.

¹³³ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 6.

jelikož jim například hlasitě předčítá z knih nebo s nimi hraje nejrůznější hry.¹³⁴

Zasnoubený muž se většinou staví k práci liknavěji, jelikož očekává odbití konečné hodiny pracovní, jen aby mohl běžet za svou vyvolenou a doprovázet ji na procházkách. Stává se tak méně zodpovědným, až zženštilým a svou povahou slabším. Pokud má muž plnou hlavu radovánek a zábavy, často si jen velmi nerad sedá k pracovnímu stolu. A to neplatí jen pro zkoumané období. Žena, která přemlouvá svého muže mazlením a sliby, páchá neodpustitelný hřích na svém muži jakožto živiteli, protože tím rozviklá jeho rázný a rozhodný charakter.¹³⁵

Jakmile muž vstoupí na území práce, měl by na rodinné záležitosti a starosti zapomenout, aby se mohl plně věnovat práci a naopak, jakmile z práce odchází, už by měl myslet zase na záležitosti rodinné. Úřední hodiny mají být svatým vlastnictvím muže-živitele, ani žena ani jeho děti nemají právo ho v pracovní době jakkoli vytrhovat (ovšem nejedná-li se o závažné situace). „*Jest žalostný pohled na muže, který jest nucen ráno své děti buditi, na ně dohlížeti, v rychlosti s nimi ještě něco do školy zopakovati, s hlukem z domu vypravovati, ještě v úřadě nebo obchodě o domácí záležitosti se starati, s kterými jej žena doprovází až ku dvěřím, za nimiž čeká jej práce jeho povolání a nimiž opět jej u těchže dveří očekává, sotva že se hodiny povolání skončily.*“¹³⁶ Mužovo povolání se mu těmito rodinnými starostmi akorát znechutí, ovlivňuje to pak jeho rozhodování v pracovních záležitostech, má-li nějaké podřízené, přenáší pak na ně svůj hněv a šíří se tak jeho nespokojenost a zlo dále.

Emancipační hnutí také znesnadnilo postavení mužů v hospodářském boji život, jak píše ve svém článku Dr. Karel Jamník, malý živnostník musí o to více dbáti, aby provedl práci levněji, aby si

¹³⁴ *Šťastný domov*, roč. VI/1909, č. 6, s. 230.

¹³⁵ *Šťastný domov*, roč. X/1914, č. 5, s. 118.

¹³⁶ *Tamtéž*.

udržel zákazníky, musí hledat nejlevnější zdroje nákupu a starat se o výkladní skříně, aby vypadaly na pohled lákavě. Investuje často také do reklamy v tisku a na plakátech. Továrník pak musí ostražitě sledovat nové technické vynálezy, hlídat ceny surovin, z nichž vyrábí konečné produkty.¹³⁷ Takže muž má nejenom starosti v rodině, ale také hlavně v práci. Žena pak dohlíží na devadesát procent rodinných výdajů a muž se musí spokojit v této oblasti s rolí kontrolora. „*Tak provádí se ve veliké a stoupající části středních tříd dělba práce v domácnosti tím, že mužovi připadá péče o výdělek, ženě o přiměřené jeho užití.*“¹³⁸

3.4 Muž-presumptivní ochránce a stoupenec ženské myšlenky

Do této podkapitoly bych zařadila ty muže-spisovatele, kteří vyzdvihují rovnoprávnost žen s muži, lobbisty za ženská práva a muže, snažící se prosadit emancipaci žen v oblasti povolání.

Björnsterne Björnson ve svém díle *Rukavička v otázce mravní* hlásá ústy své hrdinky Svavy zásadu, která zní: „*Jako žádá muž, aby minulost dívky, již za choť přijímá, byla neposkvrněna, tak budiž navzájem dívkou žádána čistá minulost mužova. A jako jest povinností manželky býti muži svému věrnou, jest to nezbytno se strany manželovy.*“¹³⁹ Zde můžeme vidět Björnsonův záměr zastat se rovnoprávnosti snoubenců a manželů a staví se tímto počínáním proti celému světu, který se drží svých zásad, tj.: žena byla po tisíc let odchována, aby byla majetkem jediného muže; od muže se nemůže žádat totéž co od ženy; sečtělé dívky jsou mravně poučeny, co mají od muže

¹³⁷ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 6

¹³⁸ *Tamtéž.*

¹³⁹ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 9.

v mravním ohledu očekávat; dívka, která se zasnubuje s mladým mužem, nemá právo se ohlížet do jeho minulosti, je to jeho osobní záležitost.¹⁴⁰

Také zakladatel nadace pro studující dívky Adolf Brádek je úctyhodnou osobností v oblasti podpory ženského pokroku, ač se jím stal hlavně až po své smrti. Jako starý mládenec, bez rodiny si schraňoval své celoživotní úspory, které věnoval po své smrti na podporu chudých žaček gymnázia spolku Minervy, choval k nim totiž vřelý soucit.¹⁴¹ Možná to bylo také kvůli jeho vlastnímu dětství, jelikož pocházel ze zchudlé měšťanské rodiny a sám měl to štěstí, že našel svého mecenáše ve svém švagru, díky jehož podpoře mohl studovat na pražské technické škole.

Další osobností, nebo můžeme říci tou hlavní, která se přičinila v otázce ženské, je Vojta Náprstek, který zřídil pro české ženy klub po vzoru amerických ženských klubů,¹⁴² jelikož jistou dobu působil ve Spojených státech. Naším spolkům byla vlastní instituce přednášek a rozhovorů, měly vlastní knihovnu, kde se ženy mohly vzdělávat či rozvíjet své vědomosti, čítárny časopisů a občas pořádaly zábavy. Oproti londýnským ženským klubům ty české nepůsobily za poplatek (anglické a americké ženské kluby měly vysoké zápisné a roční příspěvky), nýbrž fungovaly z vlastní vůle.¹⁴³ Vojta Náprstek byl také nazýván „advokátem žen“, jelikož u nás tehdy zvěstoval americké pokroky, že ženám náleží k duševnímu žití, k samostatnosti a k všeobecnému působení nejen totéž právo, ale i stejná povinnost jako mužům.¹⁴⁴

Dalším z pokrokářů byl August Bebel, který se ve své knize *Žena v minulosti, přítomnosti a budoucnosti* zabývá mimo jiné manželstvím, kdy tvrdí, že manželství je sociální institucí a fyziologický a etický poměr

¹⁴⁰ *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 9.

¹⁴¹ *Ženské Listy*, roč. XXVI/1898, č. 6, s. 109.

¹⁴² *Ženský Svět*, roč. I/1897, č. 3, s. 41.

¹⁴³ *Ženský Svět*, roč. I/1897, č. 3, s. 40.

¹⁴⁴ *Ženské Listy*, roč. XXV/1897, č. 1, s. 1.

obou pohlaví; „*všude jest zde muž ve výhodě a zákonem chráněn, žena zákonem nerespektována a mravně stavěna pod úroveň mužovu.*“¹⁴⁵

Jedním z podporovatelů a velikánů v této problematice byl také Karel Slavoj Amerling, který by v této práci neměl být opomenut, jelikož je o něm mnoho zmínek právě v ženských časopisech, kde mu ženy vděčí především za to, že jako jeden z prvních mužů, kteří pomysleli při obrodě národa i na vzdělání dívek a žen a po svém největším vzoru Janu Amosi Komenském razil ženskému vzdělání cestu svou snahou, silou, časem, a v neposlední řadě také jměním, za které zakládal vzdělávací ústavy a školy.¹⁴⁶

Václav Šílený,¹⁴⁷ český a rakouský právník, národohospodář a politik, který nabádal muže, že je jejich vlasteneckou povinností, aby byli vřelými přívrženci ženské otázky, aby získali ženu pro zájmy národa a spojoval národnostní otázku s otázkou ženskou: „*Pohřešují-li se české ženy na otázce národnosti, pohřešují se mužové na otázce ženské a tím zároveň na otázce národnosti.*“¹⁴⁸ Pokud by muži ženy v jejich snahách nepodporovali, jako neuvědomělé by nebyly vůbec k užitku, právě naopak, působily by proti národnímu snažení, čímž by nechvalně také působily na své dcery a syny, kteří by se k národnostní otázce začali stavět stejně pošetile, jelikož by nebyli ani oni národně uvědomělí.¹⁴⁹

Mezi dalšími podporovateli by mohli být také odběratelé ženských časopisů a členové ženských spolků (je pravdou, že v nich nejsou pouze ženy) a také podporovatelé tohoto tisku. Na stranách Ženských Listů se od III. ročníku objevují takové seznamy a ve druhém čísle se hned

¹⁴⁵ *Ženský Svět*, roč. I/1897, č. 7, s. 105.

¹⁴⁶ *Ženský Svět*, roč. XI/1907, č. 16, s. 191.

¹⁴⁷ Narodil 15. září 1849, zemřel 9. září 1911.

¹⁴⁸ *Ženské Listy*, roč. I/1873, č. 5, s. 37.

¹⁴⁹ *Tamtéž*.

objevuje jeden jediný sběratel tohoto časopisu, než k němu přibydou další, jistý pan Emanuel Züngl.¹⁵⁰

Lobbistou za ženská práva je pak Dr. Ludvík Fulda, který působil mimo jiné i jako básník. Tvrdí, že žena není o nic méně způsobilejší ke studiu než muž. „*Jsou vyslovovány obavy ve příčině soupeření mezi mužským a ženským pohlavím: jedni chtějí ženu laskavě a nesobecky boje toho ušetřiti; druzí hledíce si vlastního prospěchu hrozí se boje toho nelaskavě a sobecky; ano jsou i hlasy, které snaží se spojití tato dvě stanoviska, zcela si odporující.*“¹⁵¹ Na tohoto učence, jenž prakticky píše o muži-zbabělci, navazuje následující podkapitola.

3.5 Muž-nepřítel ženského pokroku, muž-zbabělec

Muž-zbabělec či nepřítel ženského pokroku se vlastně bojí konkurence a konkurenčního zápasu se ženami, ať už o místo pracovní či mající ve veřejné sféře. Ohrážují se sami tím, že dokud se jim bude zdárněji dařit, budou mít stále nad ženami navrch. Pokud se stane, že jejich práce bude oceněna stejnou hodnotou, bude jim i přesto v dohledné době dáována přednost a budou lépe placeni než ženy jen proto, že jsou pohlaví mužského.¹⁵² Každý muž-nepřítel pokroku se obává, že by nastala chvíle, kdy si žena povede lépe a bude jí muset ustoupit. To popohání ctižádost mužů kupředu k vyšším a ušlechtilejším cílům. Mužovo zbabělství také dokazuje to, že po státě žádá jakýchsi ochranných zákonů a privilegií (ať už to dokazuje mzda za stejnou vykonanou práci či jiné), avšak zde můžeme spekulovat nad tím, jestli je to vůči ženám spravedlivé.¹⁵³

¹⁵⁰ *Ženské Listy*, roč. III/1875, č. 2, s. 31.

¹⁵¹ *Ženský Svět*, roč. I/1897, č. 2, s. 21.

¹⁵² *Tamtéž*.

¹⁵³ *Tamtéž*, s. 22.

Nepřítelem ženského pokroku, pokud to v tomto případě nejsou moc silná slova, bychom mohli nazvat také Dr. Fiessingera, který píše, že některé nemoudré ženy usilují přizpůsobit se činnosti muže a zápasit s ním o kariéru, většina rozvážnějších však zůstává ve své domácnosti, pod záštitou klidu zachovávají své vrozené vlastnosti, čímž se myslí fyzická křehkost a citlivost. Co se týče žen v lékařství, má na ně takový názor, že jejich praxe je vratká, protože se na rozdíl od mužů-lékařů neřídí rozumem, nýbrž citem, a proto by toto povolání, ve kterých vyniká rozumná hlava a pevné ruce muže, neměly pro svou přílišnou citlivost vykonávat.¹⁵⁴ K otázce žen v lékařství se také proti ženám v tomto oboru vyjádřil profesor chirurgie z krakovské univerzity Dr. Rydyger, který se usnesl, že ani nejschopnější z žen se nemohou v této oblasti naprosto vyrovnat mužům, a to kvůli lepší mužské zručnosti, intuici a klinickému bystrozraku.¹⁵⁵

Existují v této době také muži, kteří kladou překážky zakládání ženských spolků, protože samotné jejich zakládání ztotožňují s emancipací, čímž jejich činnost ochromují. Hřeší tak také muži vzdělaní, kteří by měli mít v tomto ohledu trochu více rozumu a aby vzbudili u žen nechuť pro spolkovou činnost, užívají místo argumentace pouhých úšklebků.¹⁵⁶ Někteří muži, nejspíše svou zbabělostí, dokonce přehánějí při některých pracích do té míry, že úmyslně přenechávají ženám ty nejhrubší, nejšpinavější a nejnamáhavější práce, které skutečně přesahují jejich sílu, možnosti a schopnosti, aby se raději odebraly zpět k životu v domácnosti. Je až fascinující, co dokáže strach z konkurence.¹⁵⁷

V časopisech také nalézáme příspěvky nejen odborníků, ale také dopisy z lidu, v jednom takovém si „Vlastenecký otec pěti dcer“, jak si sám

¹⁵⁴ *Ženský Svět*, roč. IV/1900, č. 9, s. 102.

¹⁵⁵ *Ženské Listy*, roč. XXIV/1896, č. 11, s. 248.

¹⁵⁶ *Ženské Listy*, roč. I/1873, č. 5, s. 37.

¹⁵⁷ *Ženské Listy*, roč. III/1875, č. 1, s. 16.

podle podpisu říká, stěžuje na učitelky v jejich maloměstě, které vyučují na osmitřídní dívčí škole, že nenaučily jeho nejstarší dvě dcery základním dovednostem, ač domů přinášely výborná hodnocení. Nenaučily se dle jeho názoru psát ani číst ani překládat z jazyka německého a na svůj popud nechal proto do školy na tyto předměty dosadit učitele mužského pohlaví. Nelze přímo tvrdit, že by tento „Vlastenecký otec“ nebyl přítelem pokroku, jelikož sám nechává své dcery studovat na škole a i dle jeho slov dívčí studium podporuje,¹⁵⁸ ale z jeho slov číší nelibost k učitelkám, jakožto ženám, které snad působí na jeho děvčata málo přísně nebo jsou příliš hodné, že jejich ohodnocené snažení není v praktickém životě k užítku. Mohla to však být jen ojedinělá chyba, jak mu ostatně autorky na dopis odpověděly.

3.6 Muž-voják, muž-válečník

Významnou rolí muže ve společnosti se stává také muž-voják, a to hlavně na prahu první světové války, tedy na konci dlouhého devatenáctého století. Tyto specifické vojenské prvky měly pak mít ve dvacátém století nemalé politicko-vojenské důsledky. Charakteristika muže-vojáka je úzce spojena s válkou jako takovou a se vším, co se s ní objevuje; násilí, oběti, strach. Specifickými rysy muže-vojáka se pak stávají především jeho odvaha, ochota přinášet oběti za svou skupinu, za svůj národ, za svou zemi, a v nemalé míře ovlivňuje jeho povahu také strach ze selhání a zklamání, které je posíleno ještě více hrozbou veřejného zahanbení či genderového vyloučení.¹⁵⁹ Každý voják byl totiž vnímán nejen z pohledu veřejnosti a okolní společnosti, ale také z vnitřního pohledu armády a své jednotky.¹⁶⁰ Muž-voják by měl být v každém případě ve většině situací silnou osobou, ať už fyzicky nebo psychicky.

¹⁵⁸ *Ženské Listy*, roč. II/1874, č. 10, s. 99-100.

¹⁵⁹ HUTEČKA, J.: *Militární maskulinita*, s. 37.

¹⁶⁰ MACKOVÁ, M.: *Válečník 19. století*, s. 91.

Z hlediska ideálu muže-vojáka je vlastně jeho charakteristika moderní verzí archaického válečníka-rytíře, avšak v tomto zkoumaném období se muž-voják více spoléhá na skupinu, za kterou také sám bojuje.¹⁶¹ Na konci dlouhého devatenáctého století také není rozhodující postavení muže, jež jde do války, nemusí být aristokrat, vznešeného původu, muž-válečník zde splývá s nacionalistou, symbolizuje národ a jeho kolektivní podstatu. A byly to právě nové ideály občanské společnosti, které přivedly na válečná pole podstatně více mužů, různého společenského postavení než v minulých staletích.¹⁶² Základními hodnotami konstruktů muže-vojáka se tak stávají kromě osobní odvahy a smyslu pro povinnost také věrnost svým kamarádům a jednotce;¹⁶³ bojuje za svůj národ, za svou vlast. Militární maskulinita prostých vojáků byla převážně pouze okrajovou, ale toto postavení dokázal takřka přes noc proměnit vypuknuvší válečný konflikt, který veřejnost vždy silně prožívala.¹⁶⁴ Pro muže-vojáka byla rodina specifikována personálně, nikoli místně, posílal domů korespondenci, ale byl on rodiny daleko. Muž-voják v době války žil především ve válce a válkou.¹⁶⁵

3.7 Ideální muž podle společenského katechismu

V českých ženských časopisech poslední třetiny devatenáctého století a počátku století dvacátého nalézáme také různé rádce etikety, jak by se lidé k sobě měli ve společnosti chovat, a to nejen ženy, ale i muži. Na konci osmnáctého století vyšla v německém prostředí příručka německého autora Adolfa Kniggea¹⁶⁶ *Über den Umgang mit Menschen*,¹⁶⁷

¹⁶¹ HUTEČKA, J.: *Militární maskulinita*, s. 41.

¹⁶² MACKOVÁ, M.: *Válečník 19. století*, s. 89.

¹⁶³ HUTEČKA, J.: *Militární maskulinita*, s. 42.

¹⁶⁴ *Tamtéž*, s. 43.

¹⁶⁵ MACKOVÁ, M.: *Válečník 19. století*, s. 93.

¹⁶⁶ Narozen 16. října 1752, datum úmrtí 6. května 1796.

¹⁶⁷ Vydána roku 1788.

kteřá byla postupně aktualizována a vydávána po celé následující století.¹⁶⁸ V českém prostředí si získala mimořádný ohlas, dokonce na ni navazovali čeští autoři, ať už byli povoláním lékaři, profesoři či básníci. Dalším společenským katechismem hojně vydávaným byl pak až česky psaný *Společenský katechismus* z roku 1914 od Jiřího Stanislava Gutha-Jarkovského^{169, 170}

Obraz mužství a mužského chování se musí hledat v návodech, jak se chovat v určitých situacích, aby muž dosáhl kritérií, které jsou od něj očekávány, ale není to tak snadné, často se tento odraz musí hledat mezi řádky.¹⁷¹ Dokonce v časopisech vycházely rubriky, jak se mají lidé ve společnosti chovat. Například ve Šťastném domově vycházela pravidelně rubrika nazvaná „*Co se sluší*“, kde byly uváděny nejrůznější rady. Při běžném pozdravu mohla nastat situace, kdy muž naznačoval „Rukulíbám“, dáma dovolila svou ruku skutečně políbit pouze svému snoubenci, manželovi nebo synovi. Odpůrcem tohoto zvyku byl Vojta Náprstek.¹⁷²

Společenské katechismy ženám povětšinou radí a doporučují, aby se provdaly za materiálně zajištěného, ne však výslovně bohatého, muže. Hlavně se u mužů cenila pracovitost, počestnost a poctivost. Ideální muž by měl být gentlemanem, ale přesto skromným a zdvořilým. V soukromé sféře měl ideální muž zajistit rodinu, být dobrým otcem a manželem, rozhodovat o důležitých rodinných otázkách a reprezentovat ji ve sféře veřejné, měl by být hlavou rodiny. Muž-hospodář, který tráví povětšinu

¹⁶⁸ LENDEROVÁ, M.: *Genderové stereotypy*, s. 224.

¹⁶⁹ Vlastním jménem Jiří Guth, narodil se 23. ledna 1861 a zemřel 8. ledna 1943.

¹⁷⁰ *Tamtéž*, s. 225.

¹⁷¹ *Tamtéž*, s. 226.

¹⁷² *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 2, s. 46.

času v práci, nežli u krbu rodinného si zasloužil úctu a ohleduplnost ze strany své manželky i dětí.¹⁷³

V příručkách také najdeme vnější ideál muže, všechny se shodují v tom, že muž nemusí být vysloveně krásný, převažují nad tím jiné formy; mužná postava, zjevná síla a energie. V kodexu mužského šarmu z roku 1891 je formulováno, že muž by měl mít pěkně tvarované ruce i nohy, hlavu také pěkného tvaru a musí ji umět nositi. Důraz se klade také na široká ramena a hrudník a rovná záda, nesmí být tlusté postavy ani s moc širokým krkem. A kdyby byl muž přece jen krásný svým zjevem, nesmí být za to domýšlivý.¹⁷⁴ Zanedbávat by se neměl ani svobodný ani ženatý muž, má pečovat o své vlasy, nosit je ostříhané podle nynější módy, a hlavně podle svého vkusu. Na konci století se klade důraz také na zuby, které neřestné kouření a požívání cukrovinek kazí.¹⁷⁵

Ve věci oblékání se společenské příručky také shodují, „šat dělá muže“. Radí se v nich také, že se nemá muž oblékat nad svůj stav, aby neprodělal celé jmění, takže by se měl oblékat náležitě dle svého stavu a také podle společenské události. Již na počátku devatenáctého století se společenské odění mužů ustálilo na černě zbarveném či temnobarevném fraku, kalhotách, krátké vestě s košilí s vysokým límcem.¹⁷⁶ „Přílišný respekt k proměnám oděvní módy byl ale považován za atribut feminity, stejně jako nošení šperků.“¹⁷⁷ Pokud jde muž na návštěvu, ať už z povinnosti, na takové události byl přímo předepsaný úbor, a to tmavý frak a cylindr, namísto toho se také připouštěla

¹⁷³ LENDEROVÁ, M.: *Genderové stereotypy*, s. 229.

¹⁷⁴ *Tamtéž*.

¹⁷⁵ *Tamtéž*, s. 230.

¹⁷⁶ *Tamtéž*, s. 231.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s. 232.

„*čamara*“¹⁷⁸ s nízkým kloboukem. Přes tento oděv se nosil svrchník, který se vždy při vstupu do domu odkládal. Pokud se nejednalo o nijak zvláštní návštěvu, postačoval u muže černý kabát.¹⁷⁹

Ve společnosti byl často velice oceňován ten typ muže, který uměl komunikovat, dvořit se a rozmlouvat se ženami. Ženy samotné totiž dávaly přednost muži zábavnému než serióznímu. Při jednání s ženou, které se chce muž zalíbit, musí být hlavně rozhodný a přímý; musí mít pevnou povahu a ukázat, že se může stát jejím ochráncem.¹⁸⁰ Dobový obraz muže však netvoří jen kladné vlastnosti, ale i ty záporné; patří k nim například mužská netrpělivost, nevázanost, bezohlednost, sklony k násilnictví, tyranství, muž má také podle katechismů panovačného a prudkého ducha.¹⁸¹

Autoři dobových společenských příruček nesympatizovali s myšlenkou rovnoprávnosti obou pohlaví, snažili se proto k této otázce vyjádřit svůj postoj po svém.¹⁸²

Co se týká zdvořilosti mužů, dle rubriky „*Co se sluší*“ ve Šťastném domově se nám naskýtá obrázek dobové společnosti. Bohužel se muži nechovali k dámám s galantností vlastní rytířům, ve vlcích se často stávalo, že muži nedbali etikety a stojící dámu místo sebe na sedadlo nepustili. Toto opomnění zdvořilosti bylo omlouváno shonem ve městech a nejrůznějšími starostmi jednotlivce. Samotné muže nenapadlo, aby pustili sednout si dámu, nebyla-li starší, jelikož si o to sama nežádala.¹⁸³ Bylo to dáno také emancipačními snahami a tedy i tím, že muž začal

¹⁷⁸ Pánský slavnostní černý kabát se stojatým límcem a řadou knoflíků, které se zapínají na šňůrky.

¹⁷⁹ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 10, s. 237.

¹⁸⁰ LENDEROVÁ, M.: *Genderové stereotypy*, s. 233.

¹⁸¹ *Tamtéž*, s. 237.

¹⁸² *Tamtéž*, s. 238.

¹⁸³ *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 3, s. 71.

respektovat ženu na své rovině a považovat ji za kolegu, rovného druha se stejnými právy a povinnostmi.

Závěr

Pojem *gender* zahrnuje především sociální a společensky podmíněné kulturní rozdíly, očekávání, předsudky a specifika v postavení mužů a žen.¹⁸⁴ *Studia gender* nejsou orientována jen na problematiku ženského pohlaví, ale šířeji na problematiku vztahu mezi ženami a muži ve společnosti i v určitých kulturách.¹⁸⁵

Bádání v časopiseckých příspěvcích mě překvapilo hlavně v tom, s kolika mužskými autory se zde můžeme setkat. Kolik mužů tehdy podporovalo ženskou otázku a národnostní emancipační hnutí. Ve všech vybraných ženských časopisech ohledně mužů psaly ženy a muži o velice podobných tématech, a to hlavně o výchově dětí, o manželství a úloze mužů a žen v nich, o rozdělení práce, později se samozřejmě začaly objevovat články buditelů a buditelek, které s velkou náruživostí podporovaly počínající pracovní nasazení žen a jejich snahy se uplatnit v určitých zaměstnáních.

Objevovaly se však i články naopak odrazující ženy mužská povolání vykonávat nebo alespoň poukázat na jejich neschopnost, kupodivu prošly redakční radou časopisů, kterou tvořily samotné ženy.

Můžeme také postupně vidět, jak se měnila sféra vlivu, v soukromé a veřejné části života. Už přestalo existovat rozdělení, že žena patří výhradně do domácnosti a má se starat o děti a muž má vykonávat práci a živit svou rodinu. Také ženy se chtěly podílet na vzdělávání či zaopatření rodiny po finanční stránce. Mimo to je také v ženských časopisech velice hojně prosazována otázka národa a vlastenectví.

Ve většině časopiseckých příspěvků vidíme převážně rady, jak se v měnící se společnosti chovat, že by muži měli ženy v jejich otázce podporovat a naopak, navzájem by se měli podržet. Taková vzdělaná žena

¹⁸⁴ ŠIKLOVÁ, J.: *Gender studies a feminismus*, s. 10.

¹⁸⁵ *Tamtéž*, s. 11.

může být přeci vlasteneckému muži k užitku, může své děti poučit a vést je podobným směrem.

V této práci můžeme vidět nejen pokrok žen, ale také pokrok v myšlení mužů, můžeme si udělat obrázek o společnosti konce devatenáctého a začátku dvacátého století. Podává nám také informace o tehdejším charakteru mužů, z jisté části i žen.

Nemohu však napsat, že by se ženy o mužích různého věku vyjadřovali jinak, spíše o nich smýšlejí všeobecně, dělí je na uvědomělou a neuvědomělou část mužské populace. Také v předválečných letech, nebo spíše válečných, je nijak více neopěvují, spíše litují jejich družky a matky v jejich bolesti nad ztrátami jejich manželů a synů. Do kontrastu dávají snahy žen pomáhat ve zdravotnictví, jako sociální opory pozůstalých, apod. Také ne vždy přímo je psáno o mužích, některé články, možná většina, je psána o ženách, snaží se vyzdvihnout ženu jako matku a vychovatelku, ženu jako manželku a silnou osobnost na poli domácím, která se snaží přinášet vliv do společnosti, ať už časopiseckými příspěvky, romány, básněmi či jinými příběhy.

Nicméně v této době, na konci dlouhého devatenáctého století, spatřujeme určitý přelom, žena vystupuje na výsluní veřejného života a to se jí nedá upřít.

Resumé

This thesis is concerned with the image of men and masculinity in the Czech women's magazines at the end of the nineteenth century. Women are progressively emancipated in that time, they try hard to be equal with men and they write articles according to this problem. Women try hard to publicize them as good mothers, female educators, female teachers compared to men as fathers and men teachers. They strive to emancipate at the sphere of work. We could speak about women suffrage up to later years, but we could see specific signs of women's fight for specific laws at that time.

In the Czech women's magazines, authors of articles are not only writing women, but also men. They even support women's matter. In this thesis, we could see the reflection of relation between men and women and the indication of their cooperation at the national sphere at the end of the nineteenth century.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

- Ženské Listy, roč. I/1873, roč. II/1874, roč. III/1875, roč. XXIV/1896, roč. XXV/1897, roč. XXVI/1898, roč. XXVII/1899, roč. XXX/1902, roč. XL/1912.
- Ženský Svět, roč. I/1896-1897, roč. IV/1900, roč. XI/1907, roč. XVII/1913, roč. XX/1916.
- Šťastný domov, roč. I/1904, roč. II/1905, roč. III/1906, roč. VI/1909, roč. X/1914.

Literatura

- CONNELL, R. W.: *Masculinities*. Berkeley, 2005, 324 s.
- ČADKOVÁ, K. – LENDEROVÁ, M. – STRÁNÍKOVÁ, J. (edd.): *Dějiny žen, aneb Evropská žena od středověku do poloviny 20. století v zajetí historiografie*. Sborník příspěvků z IV. pardubického bienále 27. – 28. 4. 2006. Univerzita Pardubice, 2006, 601 s.
 - BUREŠOVÁ, J.: *Okolnosti a souvislosti žen k podobě společensky samostatné aktivní lidské bytosti*, s. 373-385.
 - TINKOVÁ, D.: „Žena“ – prázdná kategorie? *Od (wo)men's history k gender history v západoevropské historiografii posledních desetiletí 20. století*, s. 19-31.
 - RATAJOVÁ, J.: *Gender history jako alternativní koncept dějin*, s. 33-39.
- EISLEROVÁ, Riane: *Číše a meč, agrese a láska aneb Žena a muž v průběhu staletí*. NLN, Praha, 1995, 329 s.

- GJURIČOVÁ, Š.: *Mužství a ženství jako sociální konstrukce?*
In: Konfrontace, č. 2, roč. 6/1995.
- GLOVER, D. – KAPLAN, C.: *Genders*. Routledge, London, 2000, 175 s.
- MAŘÍKOVÁ, H. – VĚŠÍNOVÁ, E. (edd): *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha, 1999, 171 s.
 - HENRYCHOVÁ, S.: *Z historie feminismu v Českých zemích*, s. 43-49.
 - ŠIKLOVÁ, J.: *Gender studies a feminismus na univerzitách ve světě a v České republice*, s. 9-17.
- ŠIMŮNKOVÁ, A. *Status, odpovědnost a láska: Vztahy mezi mužem a ženou v české měšťanské společnosti 19. stol.* In: ČČH, roč. 95/1997, s. 55-107.
- ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R. a kol.: *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*. NLN, Praha, 2012, 542 s.
 - ANTONÍN MALANÍKOVÁ, M.: *Maskulinita jako koncept medievistického bádání*, s. 24-35.
 - BUREŠOVÁ, J.: *Mužští autoři v českých ženských časopisech první poloviny 20. století*, s. 185-193.
 - HUPKO, D.: *Manžel a otec, hospodář a podnikatel: příklad Jozefa Pálffyho*, s. 100-109.
 - HUTEČKA, J.: *Militární maskulinita jako koncept historiografického bádání*, s. 36-46.

- HUTEČKA, J. – ŠVAŘÍČKOVÁ SLABÁKOVÁ, R.: *ÚVODEM. Od genderu k maskulinitám*, s. 9-20.
- KOHOUTOVÁ, J.: *Konstrukce otcovské identity v 19. století: aspekt otce-živitele v rodinách české intelektuální buržoazie*, s. 174-183.
- LENDEROVÁ, M.: *Genderové stereotypy a konstrukt maskulinity ve společenských katechismech*, s. 224-238.
- MACKOVÁ, M.: *Válečník 19. století: příklad Karla Gustava Hohenlohe-Langenburga*, s. 89-99.
- SLAVÍČKOVÁ, P.: *Pater familias a jeho role v raně novověké rodině na základě normativních pramenů*, s. 152-166.
- WAGNEROVÁ, A.: *Mužství a ženství jako matrice světa a dialogu*. In: *Konfrontace*, č. 2, roč. 6/1995.

Internetové strany

- https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bnceslava_Lu%C5%BEick%C3%A1 – 8. 12. 2015
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Eli%C5%A1ka_Kr%C3%A1snohorsk%C3%A1 – 8. 12. 2015
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Karolina_Sv%C4%9Btl%C3%A1 – 8. 12. 2015
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Sofie_Podlipsk%C3%A1 – 8. 12. 2015

Zdroje příloh

- 1) *Ženské Listy*, roč. I/1873, č. 1, s. 1.

(<http://kramerius.mzk.cz/search/img?uuid=uuid:a33acfc0-435e-11dd-b505->

[00145e5790ea&stream=IMG_PREVIEW&action=GETRAW](#)

– 5. 5. 2015)

2) *Ženský Svět*, roč. I/1896, č. 1, s. 1.

3) *Šťastný domov*, roč. I/1904, č. 1, s. 1.

4) *Ženské Listy*, roč. XXV/1897, č. 7, s. 141.

5) *Ženský Svět*, roč. XXVII/1913, č. 9, s. 113.

6) *Ženské Listy*, roč. XXVI/1898, č. 1, s. 1.

7)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/88/Karolina_Svetla_01.jpg – 8. 12. 2015

8) http://i.idnes.cz/13/062/org/CHU4beeb4_Novakova_detail.jpg –
8. 12. 2015

9)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/a5/Vojt%C4%9Bch_n%C3%A1prstek.jpg/225px-Vojt%C4%9Bch_n%C3%A1prstek.jpg – 9. 12. 2015

Seznam příloh

- 1) První strana prvního čísla Ženských Listů s programem časopisu.
- 2) První strana prvního čísla Ženského světa s úvodním článkem „Našim čtenářkám!“, kde je také vymezen cíl časopisu.
- 3) První strana prvního čísla Šťastného domova s jeho programem.
- 4) Věnceslava Lužická na titulní straně Ženských Listů.
- 5) Eliška Krásnohorská.
- 6) Sofie Podlipská na titulní straně Ženských Listů.
- 7) Karolina Světlá.
- 8) Podoba Terézy Novákové.
- 9) Vojta Náprstek.

Přílohy

1)

Ročník I. V Praze, dne 1. ledna 1873. Číslo I.

ŽENSKÉ LISTY.

Časopis pro záležitosti žen a dívek českoslovanských.

Vychází 1. každého měsíce.

Hlavní spolupracovnice: V. Lužická. — Majetník, vydavatel, nakladatel a za redakci odpovědný: Fr. A. Urbánek.

Předplatné bez poštovní zásluky čtvrtletně 60 kr., půlletně 1 zl. 20 kr., celoročně 2 zl. 40 kr., poštou (budiž zasláno poukázkou) nebo donáškou do domu čtvrtletně 70 kr., půlletně 1 zl. 40 kr., celoročně 2 zl. 80 kr.

Rukopisy buďtež posílány do Ostrovní ulice č. 129—II. v 2. patře. — Administrace a expedice jest na Senežské náměstí č. 19. nově [1375—II. staré] v 3. patře. — Anonymní a nefrankované dopisy se nepřijímají. — Rukopisy zasláné se nevracejí, počítají se co nejlevněji.

PROGRAM.

„ŽENSKÉ LISTY“ zvláštní příloha ku „Květům“, jež byla věnována výhradně záležitostem ženským, zanikla, když „Květy“ i s přílohami přešly ve vlastnictví nakladatele „Světlozora“, čímž pro dcery českoslovanské nastala skutečně citelná mezera v časopisectvu českém.

„ŽENSKÉ LISTY“ sblížovaly duševně dcery českoslovanské, ve sloupcích jejich mohly si pohovořit o pravých a hlavních potřebách svých, pojednávat o svých záležitostech a seznamovat se s podobnými snahami spolusester svých u jiných národů.

Každý probudilejší národ může se za doby nynější vykázati časopisem ženským, v němž se zrcadlí pokročilost a uvědomělost nejen dect jeho, nýbrž i národu celého, nebo nelze zneuznati, že otázka ženská týká se takorba všech členův lidské společnosti. Pokrok mužův ohrožen jest zpátečnictvím, nevědomostí a nevdělaností žen, pokrok žen pak značí i všeobecný pokrok národní.

Národ český, tak pokročilý, tak probuzený, který má tolik různých časopisův pro každý jednotlivý odvětví lidského vědění i práce, nemůže postrádati časopisu ženského, aniž by na sebe uvalil viny před cizími národy, že zapomíná ve všeobecném pokroku na dcery své. V listech denních, odborných nelze pojednávat o záležitostech společných ženšinám všem, poněvadž by takové jednotlivé pokyny splynuly s celkem a zanikly, tak jako zaniká malá říčka v širém oceánu.

Doufáme, že se zavděčíme dcerám českoslovanským, ohlašující vydávání samostatného ženského časopisu, názvem „ŽENSKÉ LISTY“.

Účelem časopisu tohoto jest, aby seznamoval dcery českoslovanské se vším, co duševně světem hýbe, s působením spolkovým, lidovým a dobročinným jak národu českého, tak i národův jiných, se všemi pokroky v ženském školství, jemuž budeme věnovati zvláštní pozornost, ano dobré školství jest základem velikosti národův; povzbuzovati je, aby přilnuly k vznešeným snahám lidstva, aby milovaly všechno dobro a krásu, hlavně pak povolání své ženské i významuplné, důležité povinnosti ženy jak v rodině tak i v národě.

Časopis bude psán slohem prstonárodním, aby si proklestil dráhu do rodin a k srdcím ženšin všech, a přinášeti bude články poučné i zábavné, a sice:

1. Úvodní články vychovatelské, mravoučné, zdravotné, esthettické, kulturní a jiné. Články politické naprosto se vylučují.
2. Životopisy osob vynikajících v dějinách, v literatuře i v umění.
3. Práce beletristické, jako: básně, povídky, novely atd.
4. Stručné úvahy o knihách a spisech českých, jinoslavanských i cizích, jež lze poručeti našim paním a dívkám, a jež i záhodno a užitečno aby přečetly, jakož i úvahy umělecké.
5. Dopisy ze všech částí zemí koruny české, které by dcery českoslovanské vzájemně sblížovaly.
6. Praktické pokyny pro domácnost, zprávy o nových strojích a náležích.
7. Spolkové, domácí a drobné zprávy.

Vynasnažíme se, abychom dostály úkolu svému svědomitě a prosíme snažně za laskavou podporu, radu a účastenství uvědomělých žen a osvícených mužův, jimž záleží skutečně na vzdělanosti, mravním povznesení a pokroku žen.

Poručíme „ŽENSKÉ LISTY“ přízni národu celého, zvláště pak dáváme je v ochranu našim spanilomyslným dcerám českoslovanským, jimž časopis ten zvláště jest věnován.

57 F 19529 Roč. 1. 1873.

NÁKUP Čís. 348/66

Mb - 1x

154

ŽENSKÝ SVĚT

LIST VĚNOVANÝ ZÁJMŮM ČESKÝCH PANÍ A DÍVEK.

Ročník I.

DNE 20. PROSINCE 1896.

Číslo 1.

NAŠIM ČTENÁŘKÁM!

Knihovna i list náš, jež před nedávnem veřejnosti byly ohlašovány, dnešním dnem ocitují se v rukách čtenářstva. Redakce i vydavatelstvo plně jest si vědomo těžkého úkolu a veliké zodpovědnosti, jež dvojitým podnikem tímto na se vzaly. Cíl jejich: poučovati a vychovávat české pohlaví ženské, spojití je v jednu obec sesterskou poutem upřímné lásky a snažení uslechtilého — jest rovněž vznešený a ob-
sáhlý, jako jest cesta k němu nesnadna a daleka. Jen přispěje-li nám vlídná pomoc uvědomělých družek a vroucích přátel českých žen, bude lze cestu tu urovnati, rozšířiti a tím i usnadniti.

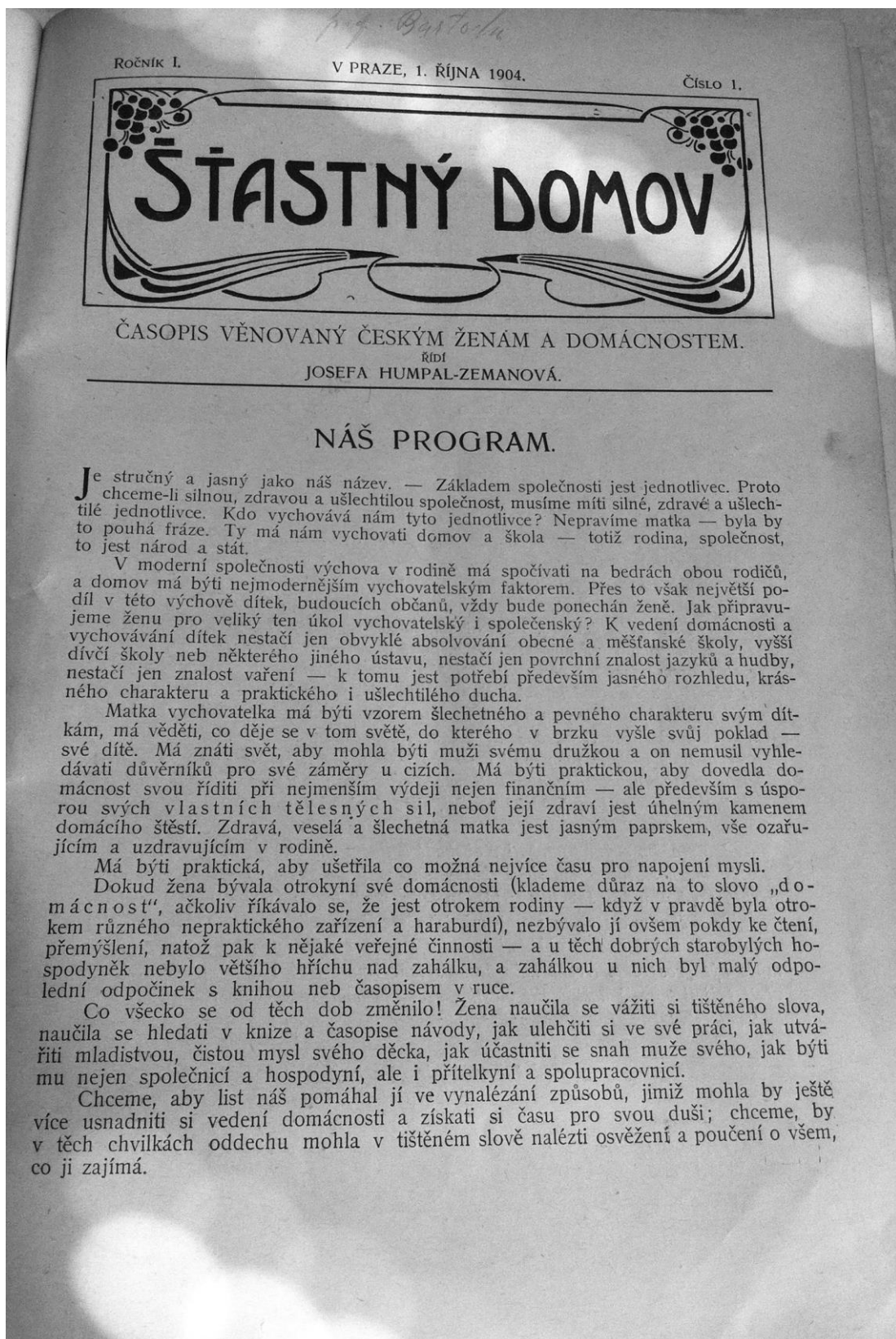
Představujte si tuto obec žen českoslovanských jako shromáždění ideální, v němž by zkušenější poučovaly nezkušené, statečnější posilňovaly slabé, šťastnější těšily a pomáhaly strádajícím, kde by zraky všech upřeny byly k záři skutečné osvěty a rty veškeré dychtily po prameni dobra — zdaž líčíme si utopii nemožnou? Věříme v ženy dobré, ochotné sloužit rodině, národu, lidstvu, — v ženy toužící po nejvyšších cílech života, i přejeme si vroucně, aby seskupily se kolem nás. A k obci té sesterské čítáme nejen paní a dívky našich zemí korunních, ale i ony družky rodem nijak, nářečím jen málo od nás Čěšek se lišící, s nimiž za časů pěvce Slávy dcery byly jsme za jedno. My šťastnější pracujmež s nimi nesnadně zápasícími, ony povznášejte nás svým čistým nadšením, my důvěry jim dodávejme dobytými úspěchy. Viditelným znamením spojení našeho se sestrami na Slovensku budou práce jejich, Českám předkládané, a pozornost, se kterou kruh našeho spolupracovníctva sledovati bude neustále jejich kroky. Avšak také s družkami slovanskými vzdálenějšími v trvalý chceme vstoupiti styk a spolu přinášeti zprávy o hnutí uslechtilých žen cizích národů. Třeba toto první číslo jen nepatrně přináší snahy té stopy, jsou všechny kroky učiněny, by »Ženský Svět« vskutku poučoval ženy českoslovanské o světě žen ostatních. V programu již dříve oznámeném vymezily jsme alespoň poněkud obor listu; i dokládáme pouze, že nésti se bude k opravdovosti, snaže se poučovati čtenářky své způsobem všeobecně srozumitelným.

»Ženská Bibliotéka« přinášeti bude po přednosti práce belletristické, umělecky cenné, české i cizí; jsou nám slíbeny vynikající práce četných spisovatelek i vyhlédnuta k překladu výtečná díla nové literatury světové. Ale ani vzácné, ženám důležité knihy poučné nepouštíme se zřetele. Nejmenujeme ani přispívatelů ani prací zajištěných pro list a bibliotéku; čtenářky samy z prvních čísel neklamně poznají, že podnik vstupuje v život s nejoprávdovější snahou vydavatelstva. Kéž i opravdová přízeň kruhů, jimž jest určen, v brzku jest mu osvědčována.

V Praze v prosinci 1896.

Redakce.

3)

Ročník I.

V PRAZE, 1. ŘÍJNA 1904.

Číslo 1.

ŠŤASTNÝ DOMOV

ČASOPIS VĚNOVANÝ ČESKÝM ŽENÁM A DOMÁCNOSTEM.

ŘÍDÍ
JOSEFA HUMPAL-ZEMANOVÁ.

NÁŠ PROGRAM.

Je stručný a jasný jako náš název. — Základem společnosti jest jednotlivec. Proto chceme-li silnou, zdravou a ušlechtilou společnost, musíme mít silné, zdravé a ušlechtilé jednotlivce. Kdo vychovává nám tyto jednotlivce? Nepravíme matka — byla by to pouhá fráze. Ty má nám vychovatí domov a škola — totiž rodina, společnost, to jest národ a stát.

V moderní společnosti výchova v rodině má spočívat na bedrách obou rodičů, a domov má být nejmodernějším vychovatelským faktorem. Přes to však největší podíl v této výchově dítek, budoucích občanů, vždy bude ponechán ženě. Jak připravujeme ženu pro veliký ten úkol vychovatelský i společenský? K vedení domácnosti a vychovávání dítek nestačí jen obvyklé absolvování obecné a měšťanské školy, vyšší dívčí školy neb některého jiného ústavu, nestačí jen povrchní znalost jazyků a hudby, nestačí jen znalost vaření — k tomu jest potřebí především jasného rozhledu, krásného charakteru a praktického i ušlechtilého ducha.

Matka vychovatelka má být vzorem šlechetného a pevného charakteru svým dítkám, má vědět, co děje se v tom světě, do kterého v brzku vyše svůj poklad — své dítě. Má znáti svět, aby mohla být mužem svému družkou a on nemusil vyhledávat důvěrníků pro své záměry u cizích. Má být praktickou, aby dovedla domácnost svou řídit při nejmenším výdeji nejen finančním — ale především s úsporou svých vlastních tělesných sil, neboť její zdraví jest úhelným kamenem domácího štěstí. Zdravá, veselá a šlechetná matka jest jasným paprskem, vše ozářícím a uzdravujícím v rodině.

Má být praktická, aby ušetřila co možná nejvíce času pro napojení myslí.

Dokud žena bývala otrokyní své domácnosti (klademe důraz na to slovo „domácnost“, ačkoliv říkávalo se, že jest otrokem rodiny — když v pravdě byla otrokem různého nepraktického zařízení a haraburdí), nezbývalo jí ovšem pokdy ke čtení, přemýšlení, natož pak k nějaké veřejné činnosti — a u těch dobrých starobylých hospodyněk nebylo většího hříchu nad zahálku, a zahálkou u nich byl malý odpolední odpočinek s knihou neb časopisem v ruce.

Co všechno se od těch dob změnilo! Žena naučila se vážit si tištěného slova, naučila se hledat v knize a časopise návody, jak ulehčit si ve své práci, jak utvářet mladistvou, čistou mysl svého děcka, jak účastnit se snah mužů svého, jak být mu nejen společnicí a hospodyní, ale i přítelkyní a spolupracovnicí.

Chceme, aby list náš pomáhal jí ve vynalézání způsobů, jimiž mohla by ještě více usnadnit si vedení domácnosti a získat si času pro svou duši; chceme, by v těch chvílkách oddechu mohla v tištěném slově nalézt osvěžení a poučení o všem, co jí zajímá.

ŽENSKÉ LISTY.

NÁKLADEM ŽENSKÉHO VÝROBNÍHO SPOLKU ČESKÉHO.

Redakcí ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ-PECHOVÉ.

OBSAH: Věnceslava Lužická-Srbová. První redaktorka Ženských Listů. — Z upomínek dětství. Vzkazka V. Lužické. (Dokonč.) — První sjezd žen českoslovanských. Referuje Božena Rudolfová. (Dokončení.) — O citlivosti žen. Moderní názory o této otázce. Podává Bajraktar. (Pokračování) — Směs. — Zprávy spolkové a školní. — Knihy Ž. L. zaslané. — Inserty.

Věnceslava Lužická-Srbová,
první redaktorka „Ženských Listů.“

5)

ŽENSKÉ LISTY

NÁKLADEM ŽENSKÉHO VÝROBNÍHO SPOLKU ČESKÉHO.

Redakcí ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ-PECHOVÉ.

OBSAH: Sofie Podlipská. — Projevy soustrasti. — Mezi Vendy. Píše K. Bufková-Wanklová. — Dopis z Varšavy. Píše Antoška. — Směs. — Zprávy spolkové a školní. — Zasláné knihy. — Příspěvky členů. — Inserty. — K tomuto číslu připojena jest dodatečná příloha jubilejní.

Sofie Podlipská.

7)

8)

9)

